

Kantonales Sozialamt Graubünden
Uffizi dal servetsch social chantunal dal Grischun
Ufficio del servizio sociale cantonale dei Grigioni

Planisaziun da la purschida

Purschida staziunara, parzialmain staziunara ed ambulanta per persunas creschidas cun impediments en il chantun Grischun

Perioda da planisaziun 2024–2027

Status	Prendì enconuschientscha tras la Regenza ils 19-12-2023
Responsabladad	DES / USo / LIPI
Versiun	V1-0
Data	30 da november 2023

Cuntegn

Abreviaziuns	3
I La planisaziun da la purschida 2024–2027	4
1. Resumaziun	4
2. Elements da la planisaziun da la purschida 2024–2027	6
2.1 Finamira e metoda	6
2.2 Svilups politics e socials	7
2.3 Ils basegns da las personas cun impediments	9
2.4 Direcziun strategica	9
2.5 Dumonda per purschidas ils onns 2020–2023	10
3. Purschidas en il chantun Grischun	12
3.1 Survista da l'utilisaziun da las purschidas	12
3.2 Purschidas staziunaras	13
3.3 Purschidas ambulantas	17
4. Svilups e prognosas	18
4.1 Integraziun sociala	21
4.2 Integraziun professiunala	27
5. Consequenzas finanzialas	32
5.1 Integraziun sociala	33
5.2 Integraziun professiunala	34
5.3 Basegn finanziel per la perioda da planisaziun 2024–2027	36
6. La planisaziun da la purschida en la cumparegliaziun interchantunala	38
7. Sguard sin la perioda da planisaziun 2028–2031	39
8. Engraziament	39
II Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns	40
1. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: staziunar	40
2. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: parzialmain staziunar	40
3. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: ambulanz	41
III Noziuns e definiziuns	42
VI Funtaunas	47
4. Regulaziuns internaziunalas	47
5. Basas giuridicas sin plaun federal	47
6. Basas giuridicas en il chantun Grischun	47
7. Concepts	48
8. Divers documents e litteratura	48

Abreviaziuns

AA	accumpagnament d'abitar
AI	assicuranza d'invaliditad
AL	accumpagnament da lavur
AVS	assicuranza per vegls e survivors
BAI	basegn d'assistenza individual
CDAS Ost	Conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials da la Svizra orientala
CDAS Ost+	Conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials da la Svizra orientala + chantun Turi
CIIS	Cunvegna interchantunala davart las instituziuns socialas
DFI	Departament federal da l'intern
FSTsch	Federaziun svizra dals tschorvs e flaivels da vesida
FTE	equivalent a temp cumplain (full-time equivalent)
IAS	Institut d'assicuranza sociala dal Grischun
IGS	inabilitad da gidar sasez
INSOS Svizra	Associaziun naziunala da branscha da las instituziuns per persunas cun impediment
IPA	indemisaziun a persunas dependentas d'agid
LAMal	Legislaziun davart l'assicuranza da malsauns
LAP	lieu d'abitar protegì
LAPcO	lieu d'abitar protegì cun occupaziun
NGF	Nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter la Confederaziun ed ils chantuns
ONU	Organisaziun da las Naziuns Unidas
PDP	plazzas da structures dal di protegidas
PLI23	plazzas da lavur integrativas
PLP	plazzas da lavur protegidas
PS	prestaziuns supplementaras
UET	Uffizi per economia e turissem dal Grischun
UFAS	Uffizi federal d'assicuranzas socialas
USo	Uffizi dal servetsch social dal Grischun
USS	Uffizi per la scola populara ed il sport dal Grischun
UST	Uffizi federal da statistica
WHO	Organisaziun mundiala da la sanadad

I La planisaziun da la purschida 2024–2027

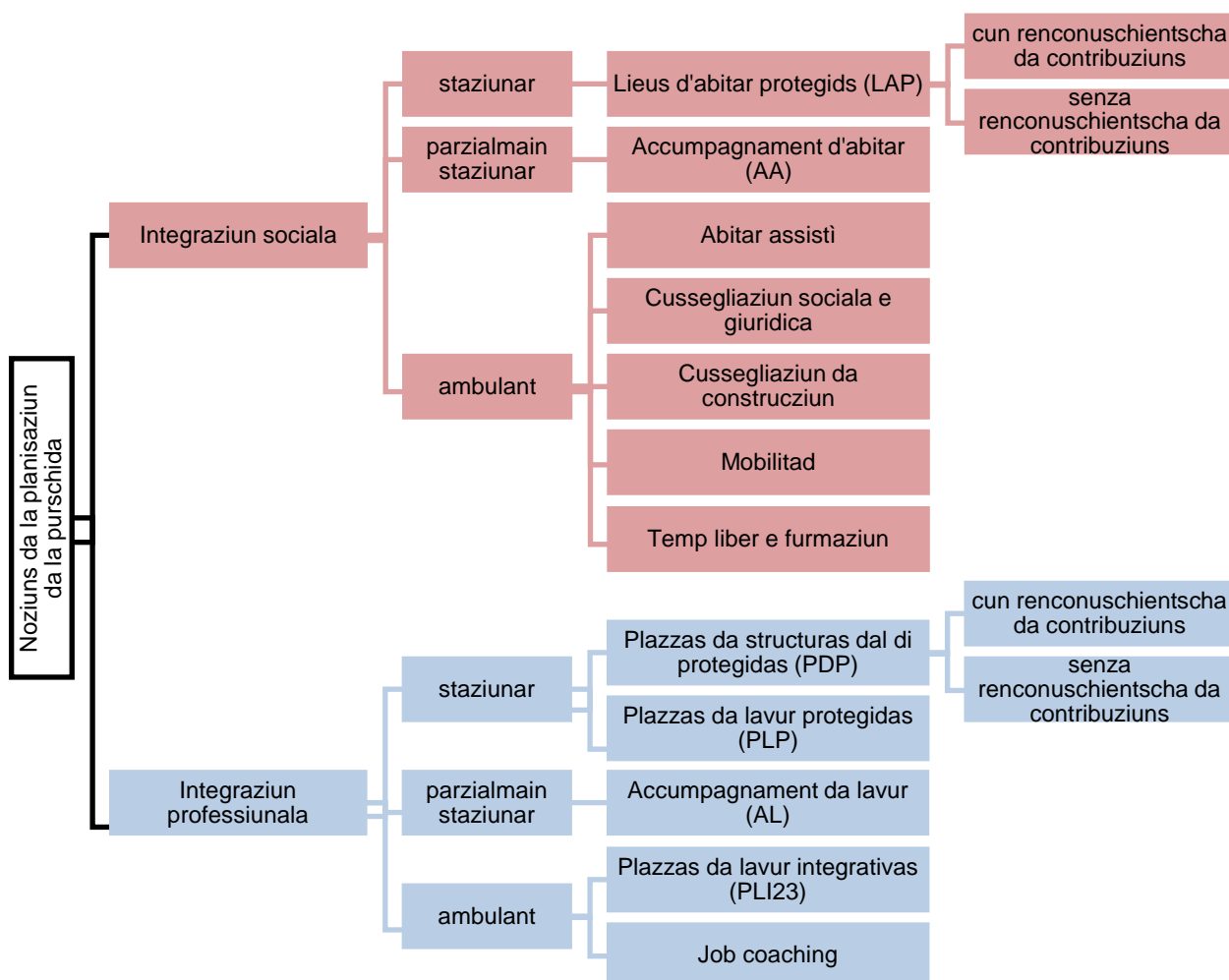
Per elavurar la planisaziun da la purschida 2024–2027 ha l'Uffizi chantunal dal servetsch social (USo) fatg in'analisa cumplexsiva da las datas ed interrogà differents acturs, en spezial er persunas cun impediments.

Per cumpletter il rapport qua avant maun vegn ina schelta da questas datas publitgada en ina collecziun da datas separada.

1. Resumaziun

L'analisa dal basegn e la planisaziun da la purschida èn las basas per fixar la direcziun strategica da las purschidas da l'integraziun da persunas cun impediments en il chantun Grischun sco er per renconuscher ils furniturs da prestaziuns subvenziunabels e per conceder contribuziuns (art. 26 al. 1 da la Lescha davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments [Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, LIPI; DG 440.100]).

En il chantun Grischun sa preschenta la purschida a favur da persunas cun impediments sco suonda:

Per elavurar la planisaziun da la purschida ha l'Uffizi chantunal dal servetsch social (USo) fatg in'analisa cumplexsiva da las datas. Questas datas derivan d'ina vart dal sistem da rendaint electronic tranter ils furniturs da prestaziuns ed il USo e cumpiglian infurmaziuns davart l'utilisaziun da las purschidas per persunas cun impediments. Da l'autra vart èn las datas vegnidas procuradas cun agid d'enquistas electronicas tar ils furniturs da prestaziuns relevants en il chantun Grischun sco er cun agid d'interrogaziuns da persunas cun impediments. Ultra da quai èn vegnidas evaluadas resp. analisadas datas da l'Uffizi federal d'assicuranzas socialas (UFAS), dal IAS dal Grischun sco er d'auters posts chantunals. Per cumpletter il rapport qua avant maun vegn ina schelta da questas datas publicada en ina collecziun da datas separada.

Quest rapport mussa ch'igl è necessari d'augmentar levamain il dumber da plazzas tant en il sector d'abitar sco er en il sector da las structures dal di. D'in augment duain profitar cunzunt las persunas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut (BAI 2 fin BAI 4) sco er las persunas cun in grond basegn da tgira. En tuts dus secturs duain ultra da quai vegnir stgaffidas plazzas supplementaras per persunas cun in disturbi dal spectrum da l'autissem, medemamain ulteriuras purschidas da distgargia temporaras en il sector staziunar.

Igl è da far quint che contribuziuns da promoziun vegnian danovamain ad esser necessarias ils proxims 4 onns per pliras persunas ch'èn dependentas d'ina assistenza fitg intensiva. Questas contribuziuns permettann a las instituziuns socialas da stgaffir furmas d'assistenza spezialas per promover sistematicamain questas persunas. Ils custs per questa pli intensiva furma da l'assistenza èn creschids cleramain durant ils ultims 4 onns (abitar e structures dal di).

Tar las plazzas da lavur protegidas vegn spetgada ils proxims onns ina tscherta dinamica tar la dumonda. Quella vegn influenzada d'ina vart da trends che pertutgan l'entira societad e da l'autra vart da svilups sin il martgà da lavur. A curta vista èsi necessari d'augmentar levamain il dumber las plazzas da lavur protegidas.

Las purschidas vertentas da l'accumpagnament d'abitar e da lavur duain vegnir extendidas cuntinuadamain durant ils proxims 4 onns. Per infurmar las persunas cun impediments vegnan preparadas brochuras davart questas purschidas en ina lingua bain chapavla. Questas brochuras pon er vegnir surdadas a chaschun da cussegliaziuns.

La purschida etablida da plazzas da lavur integrativas duai vegnir extendida vinavant cun agid da las patronas e dals patruns. Per quest intent èn planisadas occurrenzas cun patronas e patruns sco er cun persunas cun impediments. En il rom d'in project da pilot duai ultra da quai vegnir introduci l'uschenumnà «Inclusive Job Design» en il chantun Grischun. Questa metoda duai gidar las patronas ed ils patruns a stgaffir plazzas da lavur inclusivas.

Purschidas parzialmain staziunaras ed ambulantas duain sustegnair e promover las persunas cun impediments en dumondas da l'atgna independenza. Questa finamira vegn persequitada vinavant cun realisar la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da persunas cun impediments. En consequenza da quai sa sviluppan eventualmain purschidas novas ed innovativas che pon vegnir promovidas ed evaluadas en il rom d'in project da pilot. Quai vala er per las purschidas da cussegliaziun, nua che la paletta da purschidas duai vegnir sviluppada vinavant.

Las newsletters da l'Uffizi chantunal dal servetsch social, che sa drizzan dapi l'onn 2022 en ina lingua bain chapaivla a persunas cun impediments, duain cumparair vinavant er ils proxims 4 onns.

2. Elements da la planisaziun da la purschida 2024–2027

Tenor constituziun e tenor lescha èn ils chantuns obligads da metter a disposiziun ina purschida a las persunas cun impediments. Per ch'i dettia avunda purschidas per persunas cun impediments, dentant er per ch'ils meds finanzia mess a disposiziun dal maun public vegnian a medem temp impundids en moda effizienta, èsi necessari d'analisar il basegn e da planisar la purschida. L'incumbensa dals chantuns da planisar la purschida po vegnir deducida da la Lescha federala davart las instituziuns per promover l'integraziun da persunas invalidas (LPIInv; CS 831.26) (cf. missiva tar la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, pagina 244–245).

2.1 Finamira e metoda

L'analisa dal basegn e la planisaziun da la purschida èn las basas per fixar la direcziun strategica da las purschidas da l'integraziun da persunas cun impediments en il chantun Grischun sco er per reconuscher ils furniturs da prestaziuns subvenziunabels e per conceder contribuziuns (art. 26 al. 1 da la Lescha davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments [Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, LIPI; DG 440.100]).

In'emprima planisaziun cumplessiva da la purschida a favur da persunas cun impediments è vegnida fatga per la perioda 2016–2019, alura ina segunda per la perioda 2020–2023. Il rapport da planisaziun qua avant maun cumpiglia la perioda 2024–2027. El ha la finamira d'analisar il svilup e l'utilisaziun vertenta da la purschida e planisar – en vista a la dumonda ch'è da spetgar – la purschida da servetschs a curta ed a media vista. En quest connex na vegnan betg mo resguardads ils trends en l'entira societad, mabain er la realisaziun da la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las persunas cun impediments ubain intervenziuns politicas en il Cussegl grond che pertutgan las persunas cun impediments¹.

En vista a la planisaziun da la purschida actuala èn vegnidas interrogadas persunas cun impediments. D'ina vart en il rom da lavuratori ch'èn vegnids realisads en las trais regiuns linguisticas², da l'autra vart a chaschun d'ina enquesta en scrit tar persunas che lavuran en in lieu da lavur protegì u en ina structura dal di protegida e che abitan en moda independenta, q.v.d. che n'utiliseschan betg in lieu d'abitar protegì³.

¹ Incumbensa Holzinger-Loretz concernent il maletg directiv «Viver cun impediments», Cussegl grond, sessiun d'october 2020; dumonda Wieland concernent structura da chasa da dimora per persunas che han in impediment cognitiv e/u psychic, Cussegl grond, sessiun da zercladur 2022; dumonda Gartmann-Albin concernent l'integraziun da persunas cun in disturbi d'autissem, Cussegl grond, sessiun da december 2022; incumbensa Gartmann-Albin concernent la creaziun d'in post spezialisà sco er d'in center da cumpetenza per disturbis dal spectrum autistic (DSA), Cussegl grond, sessiun da zercladur 2023

² L'onn 2022 ha il chantun Grischun analisà il stadi da realisaziun da la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las persunas cun impediments. Var 50 persunas cun impediments a Cuira, Glion e Poschiavo èn vegnidas interrogadas en quest connex davart lur situaziun actuala e davart lur basegn da servetschs. Ils resultats da l'enquesta èn publicgads en il rapport «Survista da la situaziun, analisa dal basegn e recumandaziuns da mesiras areguard il stadi da realisaziun da la Convenziun da l'ONU per ils dretgs da las persunas cun impediments en il chantun Grischun» (Interface – Politikstudien, Forschung, Beratung SA, Lucerna, 20 da mars 2023).

³ L'Uffizi chantunal dal servetsch social ha interrogà en scrit l'onn 2023 var 380 persunas cun impediments. Ils resultats da l'enquesta èn publicgads en ina collecziun da datas che cumpara ensem cun il rapport da planisaziun qua avant maun.

Ultra d'ina analisa complessiva da las datas pertutgant ils furniturs da prestaziuns sco er las utilisadras ed ils utilisaders da las purschidas, è vegnida fatga ina retschertga cun agid d'in questunari online tar differents partenaris: Quai è furniturs da prestaziuns sco er scolas spezialas ed instituts da scolaziun da l'assicuranza d'invalidad. I han gi lieu discurs cun persunas spezializadas che lavuran en la cussegliaziun ed en l'accompagnament da persunas cun impediments en il chantun Grischun. Ultra da quai han ins analisà rapports da perscrutaziun ed retschertgas statisticas da l'Uffizi federal d'assicuranzas socialas, datas chantunalas sco er las planisaziuns da la purschida dals chantuns vischins.

2.2 Svilupps politics e socials

Cun l'entrada en vigur da la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las persunas cun impediments (CRPD) ils 15 da matg 2014, s'oblighescha la Svizra d'eliminar ils obstachels, cun ils quals las persunas cun impediments èn confruntadas, da proteger las persunas cun impediments cunter discriminaziun e da promover lur participaziun e lur egalitad en la societad. La CRPD cuntegna prescripziuns programmaticas e standards minimals per differents champs tematics, tranter auter l'access ad instituziuns ed a servetschs statals, la participaziun politica e sociala, la garanzia da la segirezza, l'access a la furmaziun ed a la lavur sco er l'abitar autodeterminà.

Tras l'incumbensa parlamentara Holzinger-Loretz concernent il maletg directiv «Viver cun impediments» è il chantun Grischun vegni incaricà d'examinar la realisaziun vertenta da la CRPD e d'identifitgar las mesiras necessarias⁴. Per quest intent ha il chantun Grischun laschà far in studi. Ils resultats dal studi èn publicgads en il rapport «Survista da la situaziun, analisa dal basegn e recumandaziuns da mesiras areguard il stadi da realisaziun da la Convenziun da l'ONU per ils dretgs da las persunas cun impediments en il chantun Grischun» (Interface – Politikstudien, Forschung, Beratung SA, Lucerna, 20 da mars 2023)⁵.

En quest rapport vegnan a pled persunas cun impediments ch'èn vegnidas interrogadas davart lur giavischs, e quai en il rom da lavuratori a Cuira, Glion e Poschiavo. Areguard la planisaziun da la purschida qua avant maun pon ins trair il suandant facit: Las persunas cun impediments vulan pudair tscherner tranter purschidas protegidas (abitar, structuradas dal di, lavur) e purschidas parzialmain staziunaras ed ambulantas, che las permettian d'abitar en moda independenta resp. lavurar en l'emprim martgà da lavur. Ellas vulan pudair cumbinar libramain questas purschidas, p.ex. abitar en moda independenta cun accompagnament d'abitar, lavurar trais dis per emna en ina piazza da l'emprim martgà da lavur e dus dis per emna en in lavuratori protegì. Dapi l'introducziun da la Lescha d'integrasiun da persunas cun impediments (2012) è quai pussaivel en il chantun Grischun e vegn già pratigà oz (guardar grafica, pagina 12).

Questa pussaivladad da tscherner duai vegnir rinforzada vinavant. Per quest intent ston vegnir stgaffidas ils proxims 4 onns anc dapli purschidas da l'accompagnament d'abitar e da lavur, ed er dapli piazzas da lavur integrativas. Plirs furniturs da prestaziuns han già oz betg mo purschidas staziunaras, mabain er purschidas parzialmain staziunaras (guardar tabella, pagina 15).

⁴ Link a l'incumbensa Holzinger-Loretz:

<https://ris.gr.ch/?language=rm#/geschaefte/geschaefte/a72e64585852467982d17e3e281fd479> (consultà ils 16-11-2023)

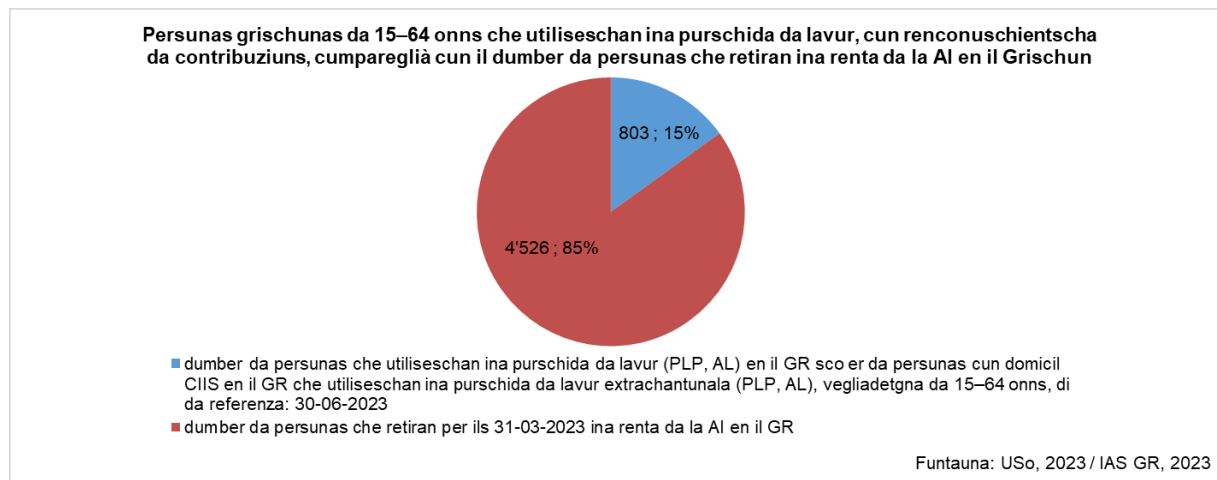
⁵ Il rapport è publicgà sin la pagina d'internet da l'Uffizi dal servetsch social dal Grischun: www.soa.gr.

Impurtantas restan dentant er las purschidas staziunaras (abitar, structuradas dal di e lavur), cunzunt per personas che han in basegn d'assistenza pli grond.

Per ils furniturs da prestaziuns dal sector staziunar vul quai dir, ch'els ston examinar regularmain, sche lur purschida actuala ademplescha la permeabilitad e la libertad da tscherner, e sviluppar vinavant la purschida. Quest process da svilup è ina gronda sfida per ils furniturs da prestaziuns e premetta in barat regular cun il chantun. En il meglier cas resultan uschia projects innovativs a favur da las personas cun impediments. En il rom da projects da pilot pon purschidas modernas vegnir finanziadas cun contribuziuns chantunalas d'innovaziun⁶.

Las stentas da l'assicuranza d'invaliditad a favur da l'integraziun professiunala da personas cun impediments èn vegnidas svilupadas vinavant cuntinuadamain ils ultims onns. Dapi il 1. da schaner 2022 vegn pratigada la registraziun tempriva d'uffants e da giuvenils cun impediments. Qua tras duai vegnir garantì, che tals uffants e giuvenils vegnian sustegnids a temp cun differentas mesiras. Uschia duai en spezial vegnir reagì sin il dumber creschent da personas ch'èn pertutgadas d'in impediment psychic. Tenor ils furniturs da prestaziuns ston ins tuttina partir dal fatg, che la dumonda da personas cun impediments psychics per plazzas da lavur e plazzas da structuradas dal di protegidas vegnia a restar ils proxims onns nunmidadamain sin in aut nivel.

La suandanta grafica mussa, che var 15 pertschient da las personas cun ina renta da la AI fan diever da purschidas da lavur staziunaras e parzialmain staziunaras⁷. Sch'il dumber da personas che retiran rentas da la AI crescha, pon ins spetgar ch'er il basegn da purschidas da lavur correspudentas s'augmentia.

Betg mo en il sector da la planisaziun da la purschida na vegnan las personas cun impediments cun lur basegns messas en il center. L'autodeterminaziun e l'inclusiun da personas cun impediments figureschan er sin l'agenda politica. En quest lieu sajan er menziunadas las differentas gruppas da lavur naziunalas,

⁶ En l'art. 37 da la Lescha d'integraziun da personas cun impediments ha il chantun fixà, che «[...] models novs per l'assistenza ambulanta, parzialmain staziunara e staziunara da personas cun impediments» pon vegnir finanziads «durant ina fasa d'emprova limitada [...]».

⁷ Tar las purschidas staziunaras è questa procentuala la pli auta tar las plazzas da lavur protegidas (15 % da las personas che retiran prestaziuns da la AI fan diever d'ina purschida d'abitar), suandà da las purschidas d'abitar protegidas (11 %) e da las purschidas da structuradas dal di (8 %).

che s'occupan actualmain da purschidas persistentas en il sector da l'abitar e dal lavurar⁸. Quai cun la participaziun da represchentantas e represchentants dal chantun Grischun.

Resguardond ils svilups descrits en quest lieu pon ins partir dal fatg, ch'i vegnia a dar a vista mesauna in spustament marcant da las purschidas per persunas cun impediments: tendenzialmain dals servetschs staziunars als servetschs parzialmain staziunars ed ambulants.

2.3 Ils basegns da las persunas cun impediments

L'enquista directa da persunas cun impediments davart lur basegns è vegnida intensivada ils ultims 4 onns ed ha purtà enconuschientschas impurtantas per la planisaziun da la purschida qua avant maun. En spezial è quai il cas per ils lavuratori che han già lieu l'onn 2022 en tut las trais regiuns linguisticas. En il rom da quests lavuratori han las persunas cun impediments pudì preschentar directamain lur punct da vista e lur basegns. Quels vegnan resguardads per concepir las purschidas staziunaras, parzialmain staziunaras ed ambulantas en il chantun Grischun, p.ex. areguard l'extensiuin da l'accompagnament d'abitar e da lavur.

Il december 2022 è cumparida per l'emprima giada ina newsletter che infurmescha regularmain las persunas cun impediments en lingua bain chapai via davart purschidas existentas en il chantun Grischun e davart acziuns en connex cun la realisaziun da la CRPD⁹. La newsletter en las trais linguas chantunales vegn publicada er ils proxims onns.

La strategia da communicaziun cumenzada duai vegnir intensivada ils proxims 4 onns.

2.4 Direcziun strategica

Cun la planisaziun da la purschida fixescha la Regenza la direcziun strategica ed il svilup da la purschida ambulanta, parzialmain staziunara e staziunara (art. 1 al. 2 da l'Ordinaziun davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments [Ordinaziun d'integraziun da persunas cun impediments, OIPI; DG 440.110] dals 7 da favrer 2012). Il mument da l'entrada en vigur da la LIPI e da la OIPI correspundeva la direcziun strategica als puncts centrals da la basa legala e concepziunala surordinada.

Lur orientaziun è anc adina correcta. Els duain pia vegnir mantegnids er per la perioda da planisaziun 2024–2027:

- Il chantun Grischun procura ch'i dettia avunda purschidas per persunas cun impediments e ch'ils meds finansials publics che stattan a disposiziun per quest intent vegnian impundids en moda effizienta.
- Il chantun Grischun garantescha che las persunas cun impediments domiciliadas en il chantun Grischun hajan a disposiziun ina purschida d'instituziuns che corresponda adequatamain a lur basegns (art. 2 LIPIInv). Las prestaziuns per las persunas cun impediments domiciliadas en il chantun Grischun vegnan, sche pussaivel, furnidas entaifer il chantun.

⁸ Conferenza spezialisada da las incumbensadas e dals incumbensads chantunals per dumondas d'impedids, gremi spezialisà Lavur (GS Lavur); Grupp accumpagnanta da la CDAS per l'abitar en moda assistida ed accumpagnada

⁹ La newsletter cumpara en las trais linguas chantunales e cuntogna ina resumaziun en lingua simpla. Il suandant link maina als newsletters già publicads sco er a l'annunzia: <https://www.gr.ch/RM/instituziuns/administraziun/dvs/soa/handicap/politica/crpd-onu/Seiten/default.aspx>

- L'assistenza necessaria vegn, sche pussaivel, furnida tras purschidas ambulantas. Purschidas staziunaras vegnan applitgadas, sch'ina assistenza adequata n'è betg pli pussaivla cun agids ambulants. Purschidas ambulantas e staziunaras cumpletteschan ina l'autra e garanteschon ina permeabilitad maximala (Concept LIPIInv dal chantun Grischun, pagina 18).

Sco ulteriura directiva per l'orientaziun e per il svilup cuntinuant da las purschidas per persunas cun impediments sto vegnir numnada qua la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las persunas cun impediments (CRPD).

En vista a la realisaziun da la CRPD en il chantun Grischun ha la Regenza concludì l'october 2023 da stgaffir per ils onns 2025–2028 in punct central da svilup davart il tema «Viver cun impediments». La Regenza vegn a suttametter al Cussegl grond ina dumonda per ils meds finansials correspondent.

2.5 Dumonda per purschidas ils onns 2020–2023

Pervia da la pandemia da COVID-19 èn il 2020 ed il 2021 stads onns spezials. Las consequenzas da la pandemia sin la dumonda per purschidas staziunaras (abitar, structuradas dal di e lavur) na pon betg vegnir giuditgadas definitivamain. Guardond enavos sin la perioda da planisaziun 2020–2023 vesan ins dentant ina tscherta stagnaziun tar la dumonda per purschidas staziunaras. Quella n'era betg vegnida prognostigada en questa furma.

Tar la planisaziun d'avant 4 onns èn ins partids dal fatg, che la dumonda per purschidas staziunaras vegnia a crescer cleramain tar la gruppa da persunas sur 50 onns. Cumpareglià cun l'onn 2019 n'è il median da vegliadetgna dentant quasi betg sa midà per las trais purschidas: L'onn 2023 importà el 51 onns per l'abitar protegì, 50 onns per las structuradas dal di protegidas e 48 onns per ils lavuratori protegids.

Sco prognostigà l'onn 2019 è la dumonda creschida tant en il sector d'abitar sco er en il sector da structuradas dal di tar las persunas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut (BAI 2 fin BAI 4), entant ch'ella è sa reducida tar las persunas relativamain independentas (BAI 0 fin BAI 1). En ina dimensiun in pau pli pitschna po questa tendenza vegnir observada er tar las plazzas da lavur protegidas.

Sin fundament da la situaziun da datas pon ins identifitgar ils ultims 4 onns ina dumonda pli gronda per prestaziuns staziunaras per persunas cun in disturbi dal spectrum autistic (DSA). Quai era vegnì prognostigà l'onn 2019 en questa dimensiun. L'augment planisà da lieus d'abitar protegids per persunas creschidas cun DSA n'ha betg pudì vegnir realisà fin ussa, perquai che nagins furniturs da prestaziuns n'han inoltrà ina dumonda correspondent al chantun.

L'augment planisà d'uschenumnadas plazzas da distgargia, q.v.d. da l'utilisaziun da las purschidas staziunaras durant singuls dis (abitar e structuradas dal di), n'ha betg pudì vegnir realisà durant ils onns da corona. Actualmain vegnan plazzas da distgargia utilisadas en il chantun Grischun cunzunt en las structuradas dal di protegidas. L'utilisaziun da lieus d'abitar protegids durant singuls dis, che pudessan porscher ina distgargia a las persunas che tgiran lur confamigliars, n'è fin ussa betg anc etablida en las chasas da dimora. Questa finamira duai vegnir persequitada vinavant ils proxims 4 onns.

Tar las plazzas da lavur protegidas han ins constatà, en il rom da la pandemia da corona, d'ina vart ina tscherta reducziun d'incumbensas che vegnivan surdadas da la clientella gia durant blers onns. Da l'autra vart pon questas incumbensas – sco ch'intgins furniturs da prestaziuns rapportan – per part vegnir cumpensadas tras novas incumbensas in pau pli pretensiusas. Sche las incumbensas mancan, n'èsi betg pussaivel da stgaffir novas plazzas da lavur protegidas. In tschert potenzial per novas plazzas da lavur exista tar l'accompagnament da lavur. Tar quest model lavuran personas cun impediments en l'emprim martgà da lavur e vegnan sustegnidas d'in jobcoach extern.

La dumonda da personas cun domicil CIIS en il chantun Grischun per purschidas extrachantunales è sa reducida ils ultims 4 onns tar l'abitar protegì, creschida levamain tar las structures dal di protegidas e sa reducida cleramain tar la lavur protegida.

Tar la dumonda da personas cun domicil extrachantunal per purschidas staziunaras en il chantun Grischun pon ins constatar ina tendenza regressiva tar l'abitar protegì sco er tar las plazzas da structures dal di ed ina tendenza levamain creschenta tar las plazzas da lavur protegidas.

Tar las purschidas parzialmain staziunaras – e qua en spezial tar l'accompagnament d'abitar – è la dumonda sa dublegiada ils ultims 4 onns, cumpareglia cun l'onn 2019.

Er las prestaziuns ambulantas, sco la cussegliaziun sociala e l'intermediaziun da lavur cun jobcoaching, èn vegnidas dumandadas pli savens.

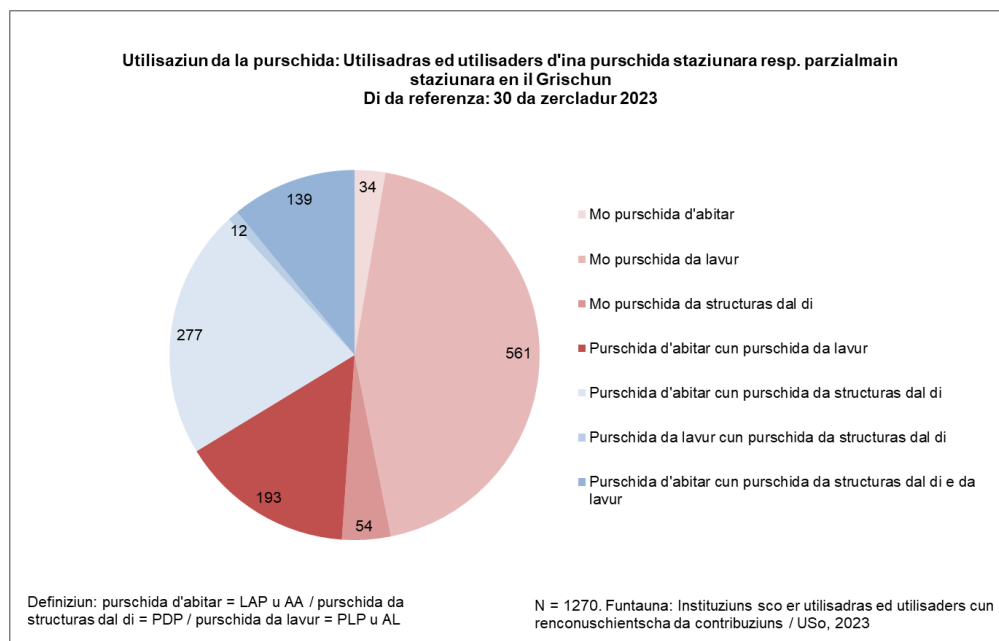
Guardond enavos sin la dumonda per purschidas staziunaras (abitar, structures dal di e lavur) durant ils onns 2020–2023 sa preschenta tut en tut in maletg in pau cuntradictoric. En quest connex na pon ins betg predir, sche la reducziun tendenziala tar la dumonda per prestaziuns staziunaras cuntinuescha er suenter ils onns da corona (2020–2022) u sche la dumonda crescha puspè. Questa intschertezza sto vegnir resguardada correspondentamain per la planisaziun 2024–2027.

Detagls davart il svilup da la dumonda per purschidas ils onns 2020–2023 èn cuntegnids en la collecziun da datas separada.

3. Purschidas en il chantun Grischun

3.1 Survista da l'utilisaziun da las purschidas

La suandanta grafica mussa, co che la purschida en il chantun Grischun vegn utilisada l'onn 2023. En quest connex sa mussi, ch'ina pitschna maioritad da las utilisadras e dals utilisaders fa diever mo d'ina unica prestaziun, entant che las ulteriuras personas cumbineschan duas u trais prestaziuns.

L'onn 2023 utiliseschentan tut en tut 1270 personas cun impediments ina purschida d'assistenza staziunara resp. parzialmain staziunara en il chantun Grischun. L'onn 2019 eran quai 1231 personas per il medem di da referenza. 643 personas fan diever d'ina purschida d'abitar, quai correspunda a 50,6 pertschient da tut las utilisadras ed ils utilisaders. 627 personas fan diever d'ina purschida da structuradas dal di resp. d'ina purschida da lavur senza abitar. Quai vul dir che 49,4 pertschient da tut las utilisadras ed ils utilisaders mainan ina vita privata senza accumpagnament agodic. Las valurs procentualas numnadas n'èn quasi betg sa midadas dapi l'onn 2019.

La cumbinaziun da purschidas d'abitar, da structuradas dal di e da lavur vegn concepida en moda individuala. La grafica mussa, ch'ins chatta tut las cumbinaziuns da las prestaziuns. En il chantun Grischun han las personas cun impediments ina libertad relativamain gronda da tscherner tranter ils servetschs purschids. Da questa libertad profitan ellas pli e pli savens.

73 personas fan diever l'onn 2023 d'ina purschida d'abitar u da lavur parzialmain staziunara: 67 personas d'in accumpagnament d'abitar e 6 personas d'in accumpagnament da lavur. Questas personas vegnan consideradas en l'evaluaziun da l'utilisaziun da las purschidas.

L'onn 2023 vivan var 10 pertschient da las utilisadras e dals utilisaders d'ina purschida d'abitar en in'atgna abitaziun cun il sustegn d'ina persona spezialisada; l'onn 2019 eran quai pir 4,75 pertschient.

3.2 Purschidas staziunaras

Sco purschidas staziunaras valan prestaziuns che mettan a disposiziun in accumpagnament agogic permanent a persunas cun impediments che fan diever da purschidas d'abitar, da lavur u da structuradas dal di. Exempels èn lieus d'abitar, plazzas da lavur e da structuradas dal di protegidas (missiva tar la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, pagina 240). Conform al basegn da las utilisadras e dals utilisaders mettan ils purtaders a disposiziun purschidas en tut ils secturs da prestaziun u mo en singuls secturs da prestaziun, sco quai che la suandanta survista mussa (situaziun: november 2023):

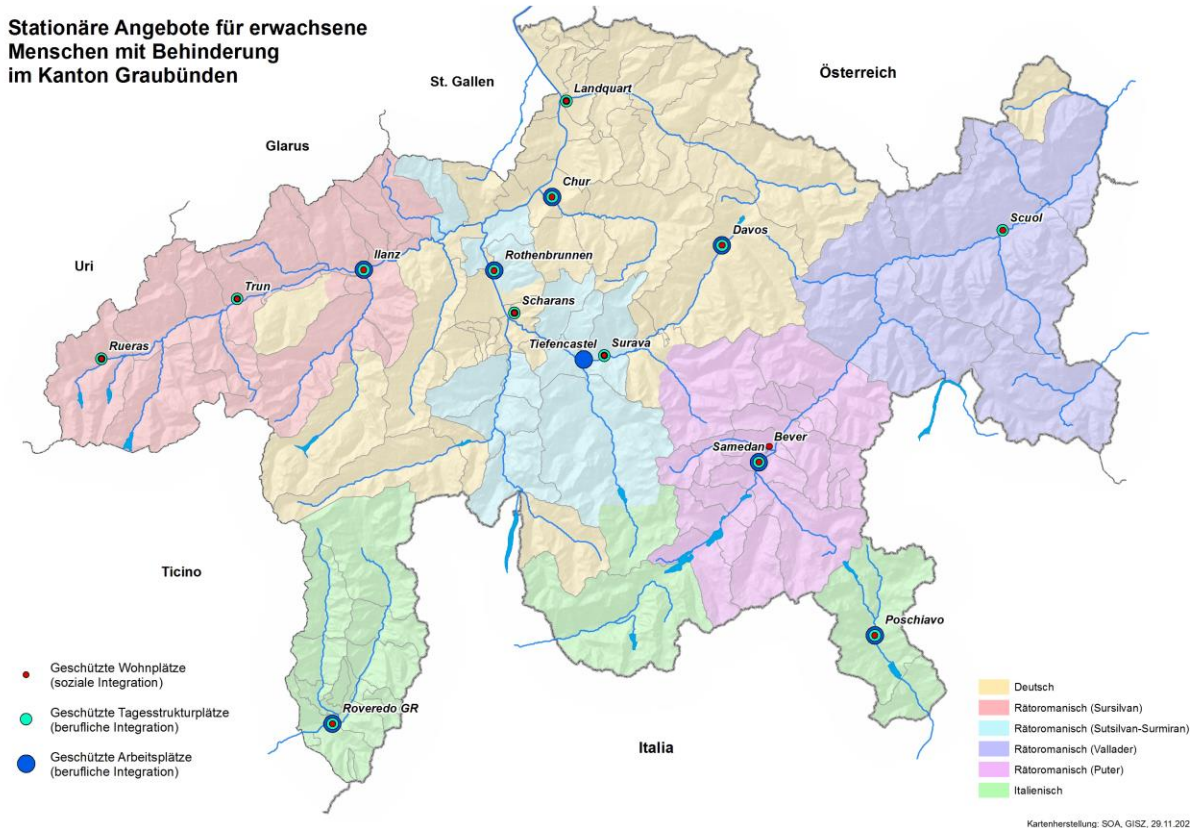
<i>Purtaders cun permissiun da manaschi, renconuschientscha da contribuziuns, renconuschientscha LIPIInv e CIIS</i>	<i>Prestaziuns (finanziadas principalmain tras il chantun)</i>		
	<i>Lieus d'abitar protegids (LAP)</i>	<i>Plazzas da structuradas dal di protegidas (PDP)</i>	<i>Plazzas da lavur protegidas (PLP)</i>
Fundaziun ARGO	X	X	X
Fundaziun Plankis	X	X	X
Servetschs psychiatrics dal Grischun	X	X	X
Fundaziun Feschtländ (pli baud: Uniun Brocki Grischun)*			X
Fundaziun Giuvaulta – Center per pedagogia speziala	X	X	
Fundaziun Scalottas	X	X	
Uniun Casa Depuoz (incl. Casa Soldanella)**	X	X	
Uniun Cosmea, restaurant Loë			X
Societad Movimento	X	X	X
Uniun Abitar e lavurar per persunas cun impediments	X		X

Midadas durant la perioda da planisaziun 2020–2023:

* L'Uniun Brocki Grischun è vegnida transformada il 1. da schaner 2023 en ina fundaziun cun in nov num.

** L'Uniun Casa Depuoz ha surpiglià il 1. da schaner 2021 la Fundaziun Casa Soldanella tras ina fusiun.

En las bleras regiuns dal Grischun existan purschidas (guardar charta). Uschia duain las personas cun impediments survegnir la pussaivladad da restar per regla en lur conturns usitads.

La fusiun da la Casa Depuoz e da la Casa Soldanella ha rinforzà la purschida en Surselva. La purschida da structures dal di da la Societad Movimento a Müstair ha percenter stuì vegnir schliada per la fin da l'onn 2022, perquai che la dumonda era memia pitschna.

La suandanta tabella mussa las piazzas dal sector staziunar che stattan actualmain a disposiziun en il chantun Grischun (abitar, structures dal di e lavur). Complementarmain vegn preschentà il dumber d'utilisadras e d'utilisaders da piazzas cun reconuschientscha da contribuziuns en il chantun Grischun. Cuntrari a l'abitar protegì vegnan las piazzas en las structures dal di protegidas resp. en la lavur protegida er occupadas a temp parzial. Uschia surpassa il dumber d'utilisadras ed utilisaders il dumber da las piazzas a temp cumplain che stattan a disposiziun.

2023

	Lieus d'abitar protegids (LAP)	Piazzas da structures dal di protegidas (PDP)	Piazzas da lavur protegidas (PLP)
Dumber da piazzas cun reconuschientscha da contribuziuns en GR	612 (piazzas)	354 (ETC)	624 (ETC)
Dumber d'utilisadras ed utilisaders da piazzas	576	492	903

Funtauna: USo / Di da referenza: 30 da zercladur 2023

En il chantun Grischun stattan a disposiziun per il di da referenza (30 da zercladur 2023) tut en tut 612 lieus d'abitar protegids cun renconuschientscha da contribuziuns. Quellas vegnan duvradas da 576 persunas, quai che correspunda ad in'occupaziun da las chasas da dimora da 94 pertschient. En il chantun Grischun utiliseschan, per il di da referenza, supplementarmain 26 persunas ina purschida d'abitar resp. da structures dal di protegida senza renconuschientscha da contribuziuns¹⁰. Per la fin da l'onn 2022 ha l'uniun purtadra terminà il manaschi da la Chasa Flurina a Lavin, che n'aveva nagina renconuschientscha da contribuziuns.

Purschidas spezializadas na pon betg vegnir messas a disposiziun en mintga chantun en la qualidà necessaria. En cooperaziun cun auters chantuns èsi dentant pussaivel da garantir ina purschida che correspunda als basegns da las persunas cun impediments dal chantun Grischun. Persunas cun in basegn d'assistenza spezial (p.ex. persunas pertutgadas da surdada e tschorvada) u persunas ch'èn da lingua materna taliana, fan perquai per part er diever da purschidas extrachantunales (p.ex. en il chantun Tessin).

Areguard l'abitar protegì: 95 persunas cun domicil en il chantun Grischun utiliseschan ina purschida extrachantunala. Percunter fan tut en tut 65 persunas cun in domicil extrachantunal diever d'ina purschida d'abitar protegida en il chantun Grischun. Var 10 pertschient da las persunas che utiliseschan l'onn 2023 ina purschida staziunara en il chantun Grischun, èn domiciliadas en in auter chantun u en in auter pajais.

Sco purschidas parzialmain staziunaras valan prestaziuns che sa chattan – areguard il basegn d'assistenza – tranter las purschidas ambulantas e staziunaras. Exempels èn accumpagnaments d'abitar e da lavur. Accumpagnaments d'abitar porschan tscherts accumpagnaments agogics a persunas cun impediments en lur conturns d'abitar privats. Accumpagnaments da lavur porschan tscherts accumpagnaments agogics a persunas cun impediments a lur plazzas da lavur en manaschis da l'emprim martgà da lavur. Questas purschidas sa drizzan cunzunt a persunas cun in pitschen basegn d'assistenza (missiva tar la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, pagina 240–242).

Gia dapi l'onn 2012 datti la pussaivladà da sviluppar purschidas parzialmain staziunaras per assister e per accumpagnar persunas cun impediments. Cumpareglià cun auters chantuns ha il chantun Grischun qua ina rolla da pionier. Questa purschida è vegnida extendida supplementarmain ils ultims 4 onns: Tant en il sector da l'accumpagnament d'abitar sco er tar l'accumpagnament da lavur hai mintgamai dà trais novs furniturs (guardar la suandanta tabella).

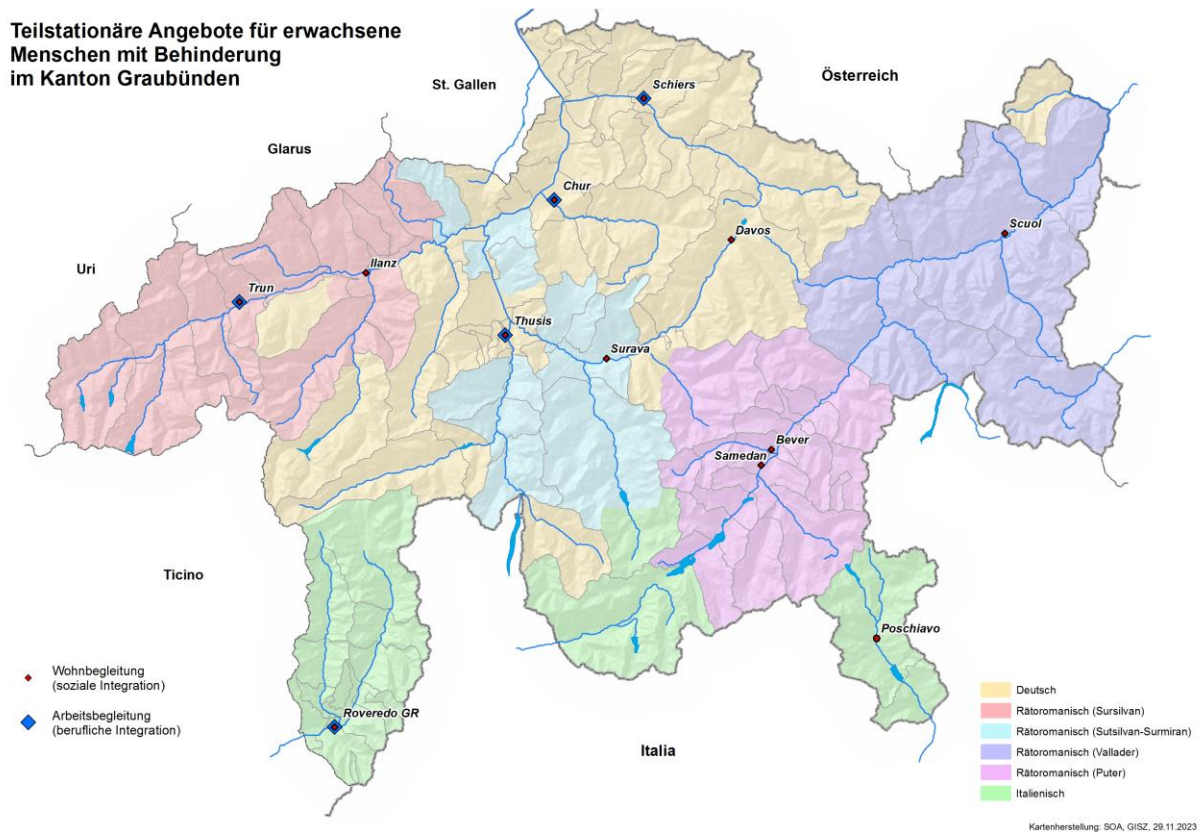
¹⁰ Purschidas senza renconuschientscha da contribuziuns han bain ina permissiun chantunala, na vegnan dentant betg finanziadas dal chantun sur la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments. Las purschidas senza renconuschientscha da contribuziuns vegnan finanziadas tenor la legislaziun vertenta, q.v.d. sur l'assicuranza d'invalidità e sur prestaziuns supplementaras.

Planisaziun da la purschida 2024–2027

Num da l'instituziun	Lieu	Accumpagnament d'abitar	Accumpagnament da lavur
Fundaziun ARGO	Cuira, Tavau, Glion, Surava	x	
Lavuratori Feschland	Cuira		x*
Fundaziun Plankis	Cuira	x	
Servetschs psychiatrics dal Grischun	Cuira	x	x*
Fundaziun Lernstatt Känguruh	Cuira	x*	x
Uniun Casa Depuoz	Trun	x	x
Uniun Girella	Bever	x*	
Societad Movimento	Poschiavo, Samedan, Scuol	x*	
Uniun Oase	Cuira, Schiers, Tusaun	x	x*

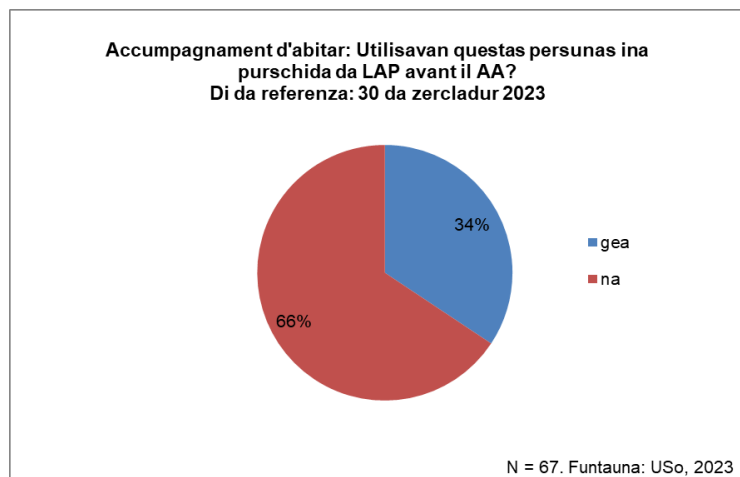
* *Survegna la permissiun durant la perioda 2019–2023*

Las purschidas parzialmain staziunaras ch'èn avant maun en il chantun Grischun cuvran oz bain ils basegns da las regiuns (guardar la suandanta charta).

Ils onns 2020–2023 ha il chantun Grischun promovì activamain la purschida parzialmain staziunara «Accumpagnament d'abitar». Uschia è il dumber d'utilisadras ed utilisaders pli che sa dublegià durant questa perioda (2023: 67 utilisadras ed utilisaders / 2019: 29 utilisadras ed utilisaders).

Circa in terz da las personas che vivan l'onn 2023 en in'atgna abitaziun e che fan diever d'in accompagnament d'abitar, vegnivan assistidas avant en ina chasa da dimora per personas creschidas cun impediments. Per las ulteriuras personas pon ins partir dal fatg, ch'ina entrada en ina chasa da dimora n'è betg daventada necessaria grazia a l'accompagnament d'abitar resp. ch'ellas vegnan sustegnidas efficaciamain en il rom da l'abitar independent.

L'accompagnament da lavur vegn actualmain purschì da tschintg furniturs da prestaziuns. L'onn 2019 eran quai dus furniturs (guardar tabella, pagina 15). L'utilisaziun da questa purschida stagnescha fin ussa sin in nivel moderà (2023: 6 utilisadras ed utilisaders / 2019: 3 utilisadras ed utilisaders). In motiv pudess esser che la purschida n'è anc betg uschè enconuscenta.

3.3 Purschidas ambulantas

Sco purschidas ambulantas valan prestaziuns che dattan sustegn a personas cun impediments en ils agens conturns d'abitar u en ina plazza da lavur da l'emprim martgà da lavur. Exempels èn l'abitar assistì, plazzas da lavur integrativas u purschidas da cussegliaziun e d'integraziun. Purschidas da cussegliaziun e d'integraziun faciliteschan e promovon l'access a purschidas da lavur, da furnaziun e da temp liber, promovon l'agid a sasez e dattan sustegn en cas da dumondas giuridicas (missiva tar la Lescha d'integraziun da personas cun impediments, pagina 232, 240).

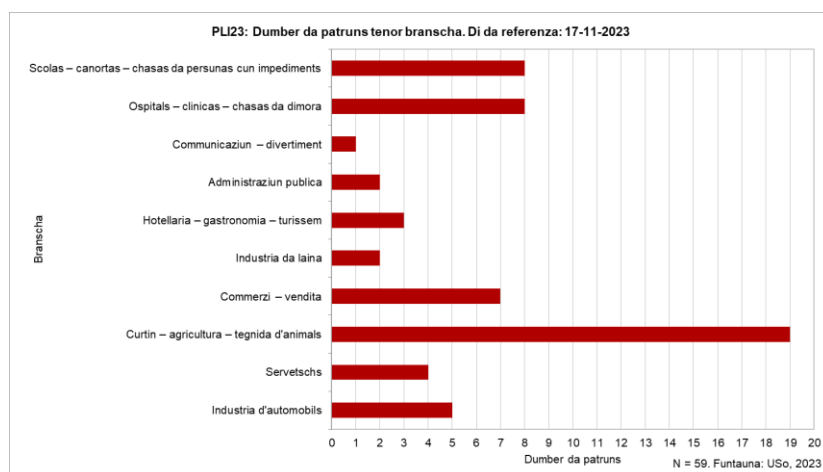
Per personas cun impediments stattan a disposiziun en il chantun Grischun purschidas ambulantas en ils secturs abitar, cussegliaziun sociala e giuridica, cussegliaziun da construcziun, mobilitad, temp liber e furnaziun sco er lavur.

Num da l'organisaziun	Purschida (cofinanziada tras il chantun)
Uniun grischuna d'agid a personas cun malsognas psichicas	Abitar
Mobilita	Mobilitad
Pro Infirmis Grischun	Abitar, cussegliaziun sociala e giuridica, cussegliaziun da construcziun, temp liber e furnaziun
Procap Grischun	Cussegliaziun sociala e giuridica, temp liber e furnaziun
Profil – Lavur & handicap	Lavur

Cun ils furniturs da prestaziuns ambulantas vegnan fatgas curvegns da prestaziun che cuntregnan quantitads da prestaziuns definidas. Durant la perioda da planisaziun 2020–2023 n'èn vegnids vitiers nagins novs furniturs. En consequenza da la dumonda creschenta ha il chantun percenter extendì ils ultims 4 onns l'intermediaziun da lavur ed il job coaching da la Fundaziun Profil.

Actualmain lavuran 64 personas en plazzas da lavur integrativas da l'economia libra. Questas plazzas da lavur vegnan promovidas cun contribuziuns finanzialas ch'il chantun paja a las patronas ed als patruns. Questa furma da l'integraziun en il mund da lavur exista en il chantun Grischun dapi l'onn 2001. Quella giada lavuravan 12 personas en ina piazza da lavur integrativa.

En il chantun Grischun ha questa purschida ambulanta pudì vegnir extendida cuntinuadamain grazia a l'engaschament da las patronas e dals patruns. Oz existan plazzas da lavur integrativas en differentas branschas, sco quai che la suandanta preschentaziun mussa: 64 utilisadras ed utilisaders lavuran tar 59 patronas e patruns en 10 branschas.

En il chantun Grischun han las personas cun impediments dapi l'onn 2012 ina relativamain gronda libertad da tscherner areguard lur integraziun professiunala. Quai mussa ina cumparegliaziun cun las purschidas da l'integraziun professiunala dals chantuns da la CDAS Ost+Turitg. La purschida da plazzas da lavur integrativas sa chatta là pir en la fasa da svilup.

4. Svilups e prognosas

L'analisa da las infurmaziuns davart il basegn, davart l'utilisaziun e davart la purschida sco er davart ils svilups ch'èn da spetgar, ha mussà ch'igl è necessari d'adattar la purschida, er cumpareglià cun las planisaziuns anteriuras. La suandanta grafica resumescha questas adattaziuns e fa ina stimaziun areguard il temp: L'emprim vegnan preschentads ils svilups prognostitgads en la planisaziun da la purschida 2020–2023 (colonna grisch clera), lura il svilup efectiv en la perioda da planisaziun 2020–2023 (colonna grisch), che ha pudì vegnir descrit sin basa da l'evaluaziun da las datas. La finala vegnan preschentadas las prognosas per la planisaziun a curta vista (planisaziun da la purschida 2024–2027) e per il svilup a vista mesauna (2028–2031).

La survista mussa, tge purschidas per l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments che duain vegnir tegnidas sin il nivel actual e tgeninas che duain vegnir extendidas u reducidas. Cun la designaziun BAI vegn preschentà il basegn d'assistenza individual (minimum: BAI 0; maximum: BAI 4). Ils singuls secturs vegnan tractads en ils suandants sutchapitels.

→ Spetgà nagina midada relevanta ↘ Spetgà ina leva reducziun ↗ Leva extensiun / promoziun necessaria ? Svilupp na po betg anc vegnir stimà

Purschidas			Prognosa 2020–2023	Realisà 2020–2023	Prognosa 2024–2027	Prognosa 2028 ss.	
Integraziun sociala	Purschida staziunara	Lieus d'abitar protegids	BAI 0 – BAI 1	→	↘	↘	?
			BAI 2 – BAI 4	↗	↗	↗	↗
	Purschida parzialmain staziunara	Accompagnament d'abitar		↗	↗	↗	↗
	Purschida ambulanta	Abitar assistì		→	↗	↗	↗
		Cussegliaziun sociala e giuridica		→	↗	↗	↗
		Cussegliaziun da construcziun		→	→	→	→
		Mobilitad		↘	↘	→	?
		Temp liber e furmaziun		→	→	→	→
Integraziun professiunala	Purschida staziunara	Plazzas da structuradas dal di protegidas	BAI 2 – BAI 4	↗	↗	↗	?
		Plazzas da lavur protegidas		↗	→	↗	?
	Purschida parzialmain staziunara	Accompagnament da lavur		↗	↗	↗	↗
	Purschida ambulanta	Plazzas da lavur integrativas		↗	↗	↗	↗
		Job coaching		↗	↗	↗	↗

Sin fundament da las datas actualmain disponiblas èsi pussaivel da far prognosas a vista mesauna e pli lunga dal basegn da plazzas staziunaras, q.v.d. da lieus d'abitar e da plazzas da structuradas dal di protegidas, er sche lur forza expressiva è in pau limitada.

Las datas davart l'utilisaziun da las purschidas staziunaras mussan ils suandants trends:

Entant che l'utilisaziun da las purschidas tras persunas cun in basegn d'assistenza plitgusch pitschen (BAI 0–1) sa reducescha cuntinuadamain, dovran persunas che utiliseschan ina purschida staziunara (abitar, structuradas dal di, lavur) adina dapli assistenza (BAI 2–4).

Tar las purschidas d'abitar protegidas sa mussi, che la dumonda da personas cun in basegn d'assistenza plitost pitschen sa reducescha cleramain (BAI 0–1). Quai stat probablamain en connex cun il fatg, che la dumonda per l'accompagnament d'abitar, che duai pussibilitar a personas cun impediments d'abitar en moda independenta, è creschida cleramain il medem mument.

Tar ils lieus d'abitar protegids crescha la dumonda per purschidas staziunaras per personas creschidas ch'èn pertutgadas d'ina greva furma d'autissem. Pli e pli savens vegnan dumandads lieus d'abitar protegids per personas che dovrán in'assistenza fitg intensiva, p.ex. in'assistenza in ad in.

Ils ultims 4 onns èn vegnidas concedidas contribuziuns da promoziun per pliras personas che dovrán in'assistenza fitg intensiva. Questas contribuziuns permettan a las instituziuns socialas da promover sistematicamain questas personas. Ils custs per questa pli intensiva furma da l'assistenza èn creschids cleramain durant ils ultims 4 onns (abitar e structuradas dal di).

Tar las plazzas da lavur protegidas e da nov er tar las structuradas dal di protegidas sa mussa il trend, che questas duas purschidas vegnan utilisadas a temp parzial resp. cumbinadas. Bain utiliseschan l'onn 2023 dapli personas che l'onn 2019 questas duas purschidas. L'entira quantidad da prestaziun resta dentant relativamain stabila.

Utilisaziun PLP e PDP: purtaders cun renconuschientscha da contribuziuns <i>Dumber da prestaziuns concludidas</i>	2019	2020	2021	2022	2023*
Unitads da prestaziun messas a quint (ETC) PLP <i>*calculaziun approximativa dals 15 da settember 2023</i>	622.05	625.53	632.80	630.47	615.14
Unitads da prestaziun messas a quint (ETC) PDP <i>*calculaziun approximativa dals 15 da settember 2023</i>	366.47	368.22	364.12	366.32	364.15
Unitads da prestaziun messas a quint totalmain (ETC) – PLP e PDP	988.52	993.75	996.92	996.79	979.29

Funtauna: USo

La dumonda è, tge effects ch'ils trends descrits han a vista mesauna sin las purschidas staziunaras (abitar, structuradas dal di, lavur). En vista a questa malsegirezza relativa areguard la planisaziun duai il barat tranter ils furniturs da prestaziuns ed il chantun vegnir intensivà vinavant durant la perioda 2024–2027, per pudair reagir sistematicamain sin ils svilups en il sector staziunar.

Per la perioda da planisaziun 2024–2027 vala vinavant la strategia dals onns 2020–2023: Basegns maximals en il sector staziunar duain, sche pussaivel, vegnir cuvrids cun prender en locaziun immobiglias adattadas (abitar, structuradas dal di, lavur).

Las purschidas parzialmain staziunaras (accompagnament d'abitar e da lavur) duain vegnir extendidas en il rom vertent.

Per las purschidas ambulantas ston ins quintar cun in'extensiuin da las plazzas da lavur integrativas en l'emprim martgà da lavur. Tar ils servetschs da cussegliaziun purschids sto vegnir fatga – avant in'eventuala extensiuin – in'analisa dal basegn da las personas cun impediments.

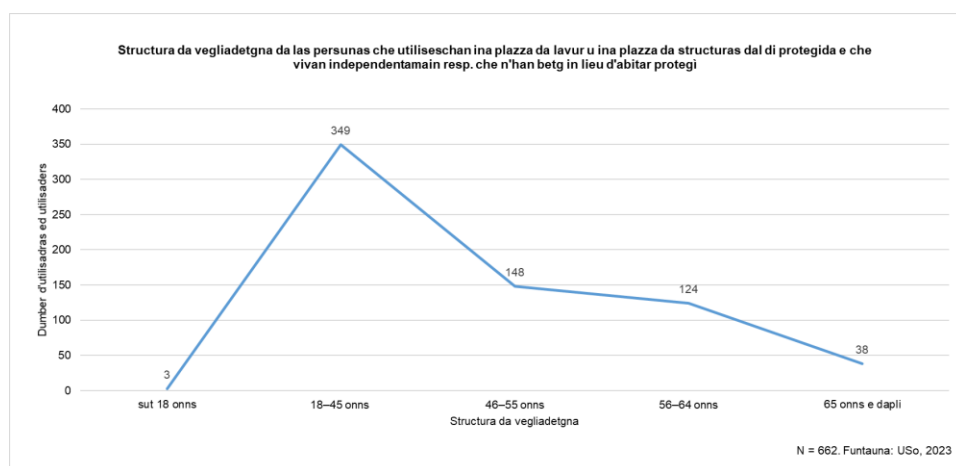
En quai che suonda vegn preschentà detagliadamain il basegn en ils secturs da l'integraziun sociala e professiunala per la perioda da planisaziun 2024–2027.

4.1 Integraziun sociala

4.1.1 Purschidas staziunaras – lieus d'abitar protegids

En l'ultim rapport da planisaziun è vegnì prognostigà in augment da totalmain 20 fin 40 lieus d'abitar protegids per la perioda 2020–2023. Per il di da referenza hai efectivamain dà ina reducziun da totalmain var 12 lieus d'abitar protegids durant la perioda 2020–2023. Ina leva reducziun da la dumonda per lieus d'abitar protegids pon ins constatar durant la pandemia da corona. La dumonda pli gronda per accompagnaments d'abitar lascha spetgar, che personas cun impediments cun in basegn d'assistenza plitgusch pitschen (BAI 0–1) tschernan oz pli savens che anc l'onn 2019 la pussaivladad da l'abitar independent.

Circa 50 pertschient da las utilisadras e dals utilisaders d'ina purschida da lavur resp. da structuradas dal di protegida vivan en moda independenta resp. ensemen cun lur famiglia ubain cun ina partenaria u in partenari en in'abitaziun. La frequenza da l'abitar independent sa reducescha cleramain cun la vegliadetgna, sco che la suandanta tabella mussa.

Per planisar ils lieus d'abitar protegids ston ins sa dumandar, quantas personas, las qualas vivan oz en moda independenta, che vegnan a duvrar pli tard ina purschida d'abitar protegida. L'enquista da las personas che abitan en moda independenta mussa, che circa 6 pertschient da questa gruppa stiman, ch'i vegnian a duvrar ils proxims 4 onns in lieu d'abitar protegi¹¹. Quai correspunda a 13 lieus d'abitar supplementars per ils proxims 4 onns.

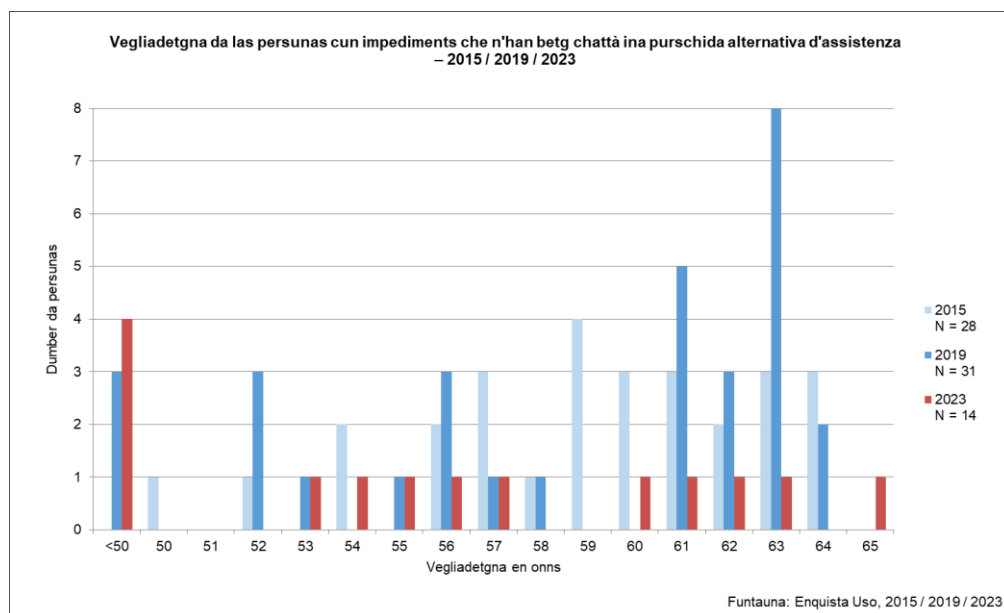
Fin ussa ha la dumonda per lieus d'abitar protegids pudì vegnida cuvrada, sche pussaivel, en il rom da l'infrastructura existenta. L'occupaziun da las instituziuns socialas è per il solit gronda. Il basegn na vegn betg cuvri cumplainamain, er sche singulas instituziuns han a disposiziun lieus d'abitar libers (guardar tabella, pagina 14). Actualmain èn stgars 20 personas grischunas sin la glista da spetga per in lieu d'abitar protegi per ils onns 2023, 2024 e 2025. Cumpareglia cun l'onn 2019 è la glista da spetga per

¹¹ 211 personas (gruppa da vegliadetgna 40+), che lavuran en in lavuratori protegi u che visitan structuradas dal di protegidas e che na fan betg diever d'ina purschida d'abitar protegida, èn sa participadas il zercladur 2023 a l'enquista en scrit. Il questunari era formulà en lingua simpla. En cas da basegn han las personas che han fatg part da l'enquista, survegnì agid per emplenir il questunari. Ils resultats da l'enquista èn preschentads en la collecziun da datas che cumpara ensemen cun quest rapport.

l'abitar protegi cleramain pli curta l'onn 2023. La maioritad da las personas sin la glista da spetga per in lieu d'abitar protegi ha in basegn d'assistenza mesaun fin aut (BAI 2–4). Per part èn questas personas er dependentas d'ina tgira intensiva.

Per il chantun Grischun mussa l'uschenumnà quozient da vegliadetgna per ils proxims 10 onns in augment surproporzional tar la populaziun sur 65 onns. Quai en cumparegliaziun cun il rest da la Svizra. Il svilup demografic general s'exprima er tar las utilisadras ed ils utilisaders da lieus d'abitar protegids. Per concepir la purschida partan ils furniturs da prestaziuns dal fatg, che las utilisadras ed ils utilisaders actuals vegnian pli e pli vegls (abitar e structuradas dal di).

En las chasas da personas attempadas e da tgira en il chantun Grischun vegnan assistidas personas cun impediments che n'han betg anc cuntanschì la vegliadetgna da pensiun. Oriundamain n'han ellas chattà nagina purschida en ina instituziun d'abitar per personas cun impediments ch'era adequata per ellas. Il dumber da personas da questa gruppa è sa reducì cleramain ils ultims 10 onns (guardar grafica qua sutvart).

Las purschidas da tgira e d'assistenza en las chasas da personas attempadas e da tgira vegnan finanzadas tenor la legislaziun vertenta, q.v.d. tras l'assicuranza d'invaliditad, tras prestaziuns supplementaras e tras l'agid social. La finanziaziun dependa da la situaziun finanziaria da la persona cun impediments pertutgada.

En il Concept da vegliadetgna ha il chantun Grischun fixà, che personas cun impediments duain pudair restar uschè ditg sco pussaivel en ils conturns usitads ed en lur ambient d'abitar usità, suenter ch'ellas han cuntanschì la vegliadetgna da pensiun. Il criteri per midar la furma d'abitar na duai pia betg sa basar sin ina tscherta vegliadetgna. In basegn da tgira supplementar duai vegnir cuvri cun agid da las prestaziuns da la Spitex. Sche la tgira necessaria surpassa las prestaziuns da la Spitex tenor l'incarica generala da prestaziuns per organisaziuns da la tgira ed assistenza a chasa (Spitex) e tenor il preventiv da temp

conform a la legislaziun davart l'assicuranza da malsauns (LAMal), ha ina midada en ina chasa da persunas attempadas e da tgira avantatgs envers l'assistenza da persunas cun impediments en la partiziun da tgira d'ina instituziun per persunas cun impediments¹².

Sin fundament dals resultats da l'enquista en las chasas da persunas attempadas e da tgira pon ins partir dal fatg, che las persunas cun impediments e cun in grond basegn da tgira pon vegnir assistidas en las structuradas existentas. Davart questa dumonda maina l'Uffizi chantunal dal servetsch social in barat regular cun l'Uffizi da sanadad.

Plinavant mussa l'analisa dal basegn e da la purschida in augment dal dumber da persunas cun impediments psichics.

Sin fundament da las datas disponiblas davart il svilup demografic, davart l'utilisaziun e davart il basegn betg cuvri sco er sin fundament da las valitaziuns dals furniturs da prestaziuns e da las scolass spezialas vegni stimà, ch'i dovria, en il decurs dals proxims 4 onns, mintga onn tranter 3 e 7 lieus d'abitar supplementars. Ins quinta dentant cun ina creschientscha main ferma che fin ussa (planisaziun da la purschida 2020–2023).

Cunzunt per persunas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut sco er per persunas cun in basegn da tgira èsi necessari d'augmentar il dumber da plazzas. Ultra da quai quintan ins cun in basegn levamain creschent da purschidas d'abitar staziunaras per persunas cun in disturbi dal spectrum autistic e cun in grond basegn d'assistenza. En quest connex vegnan resguardadas er plazzas per persunas che dovràn in'assistenza fitg intensiva. En il chantun Grischun constateschan ins er in basegn creschent da lieus d'abitar protegids, q.v.d. purschidas da distgargia per persunas cun impediments che vegnan tgiradas ed assistidas da confamigliars.

Sch'il dumber da plazzas per persunas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut na vegn betg augmentà en il chantun Grischun, èsi da quintar che questas persunas stoppian guntgir sin purschidas extrachantunales. Purschidas extrachantunales èn per regla pli charas che purschidas en il chantun Grischun. Perquai che las persunas cun impediments han – tenor la legislaziun federala – il dretg d'ina purschida d'assistenza e cunquai che questas purschidas ston pia vegnir messas a disposiziun, vegn quai per regla a chaschunar custs pli auts per il chantun.

Facit: Tar ils lieus d'abitar protegids na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. La strategia definida gia per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada: Lev augment dal dumber da lieus d'abitar dal stgalim BAI 2 fin BAI 4 (guardar pagina 19). L'extensiun planisada è dentant pli pitschna che en la planisaziun da la purschida 2020–2023.

¹² Dumonda Casty: protocol dal Cussegl grond, sessiun dals 15 fin ils 18 da zercladur 2005, 1/2005/2006, 17 da zercladur 2005 / risposta: protocol dal Cussegl grond, sessiun dals 17 fin ils 19 d'october 2005, 3/2005/2006, 18 d'october 2005.

4.1.2 Purschidas parzialmain staziunaras – accumpagnament d'abitar

Tar l'accumpagnament d'abitar hai dà ils ultims onns in cler augment da l'utilisaziun.

Utilisaziun da l'accumpagnament d'abitar	2019	2020	2021	2022	2023*
Unitads da prestaziun messas a quint (ETC)	31.26	33.58	40.47	55.49	65.54

Funtauna: USo / *Calculaziun approximativa 2023. Stadi da las datas: 15 da settember 2023

Durant la perioda 2020–2023 èn vegnids stabilids totalmain 34 novs accumpagnaments d'abitar. En la planisaziun eri vegnì fatg quint cun in augment da totalmain 24 fin 40 plazzas.

La purschida d'accumpagnaments d'abitar è etablida en il chantun Grischun e vegn dumandada fermamain da las personas cun impediments. Ils ultims 4 onns han trais furniturs supplementars survegnì la permissiun per in accumpagnament d'abitar. La purschida è disponibla en tut las regiuns linguisticas dal chantun (guardar charta, pagina 16).

Sco che l'analisa da las datas mussa, ha l'augment dal dumber da lieus d'abitar protegids pudì vegnir mitigà ils ultims 4 onns grazia a la purschida da l'accumpagnament d'abitar. Cunzunt la dumonda da personas cun in pitschen basegn d'assistenza è sa reducida en il sector staziunar. Il chantun Grischun promova dapi onns quest svilup, che correspunda a la strategia «sche pussaivel ambulat avant staziunar».

Svilups che pertutgan l'entira societad, ma er la realisaziun da la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las personas cun impediments promovon il trend, che personas cun impediments abitan en moda uschè autonoma sco pussaivel. L'accumpagnament d'abitar po esser in sustegn efficaci. Er ils furniturs da prestaziuns ed ils instituts da scolaziun da la scola speziala quintan, che la dumonda d'accumpagnaments d'abitar creschia ils proxims onns. Firms indizis per quest svilup na derivan betg mo da l'analisa da las datas, mabain er da las personas cun impediments a chaschun da l'enquista realisada. Sco factur che limitescha eventualmain quest trend, sto vegnir numnà il martgà d'abitaziuns.

Tenor la strategia dal chantun Grischun vegn l'assistenza necessaria fatga, sche pussaivel, cun agid da purschidas parzialmain staziunaras ed ambulantas. Purschidas staziunaras vegnan applitgadas, sch'ina assistenza adequata n'è betg pli pussaivla cun agids parzialmain staziunars ed ambulants. Las differents purschidas duain cumpletter ina l'autra e garantir ina permeabilitad maximala (Concept LIPIInv dal chantun Grischun, pagina 18). Per realisar questa strategia èsi necessari da promover l'accumpagnament d'abitar e pia d'augmentar cuntinuadamain il dumber da plazzas. Ils proxims onns duai la purschida vegnir communitgada meglier a las personas cun impediments. Per quest intent duai vegnir elavurada ina broschura d'infurmaziun en lingua facila e simpla.

Sin fundament da las datas disponiblas, da l'utilisaziun sco er dals resultats da las enquistas vegni stimà, che tranter 6 e 10 personas dapli per onn vegnian a duvrar in accumpagnament d'abitar ils proxims 4 onns.

Facit: Tar l'accumpagnament d'abitar na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. La strategia definida gia per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada: Augment da l'accumpagnament d'abitar (guardar pagina 19). Percunter duai il grad d'enconuschientscha da quest servetsch vegnir promovì tar las persunas cun impediments.

4.1.3 Purschidas ambulantas

Tar las purschidas ambulantas stoi vegnir resguardà, che la «Confederaziun promova l'integraziun d'invalids cun pagar prestaziuns finanzialas e materialas. Per quest intent po ella utilizar ils meds da l'assicuranza d'invalids» (art. 112b al. 1 da la Constituziun federala da la Confederaziun svizra (Cst.) dals 18 d'avrigl 1999; CS 101). Las prestaziuns dals furniturs da prestaziuns ambulantas vegnan perquai finanzadas per gronda part tras contribuziuns da l'assicuranza d'invaliditad tenor l'art. 74 da la Lescha federala davart l'assicuranza d'invaliditad dals 19 da zercladur 1959 (LAI; CS 831.20). Las organisaziuns da tetg disponan da contracts da prestaziun cun l'Uffizi federal d'assicuranzas socialas (UFAS)¹³. Las prestaziuns necessarias che surpassan l'incarica da prestaziun dal UFAS vegnan finanzadas tras il chantun Grischun (art. 14 LIPI).

La pratica actuala en connex cun la finanziaziun da prestaziuns da l'agid privat a persunas cun impediments tras la Confederaziun (art. 74 LAI) vegn actualmain crititgada da differentas varts, p.ex. da la Controlla federala da finanzas¹⁴.

La contribuziun da finanziaziun dal UFAS als furniturs da prestaziuns ambulantas è dapi onns tuttina gronda. La dumonda per quests servetschs crescha dentant cuntinuadamain. En spezial fan dapli persunas cun restricziuns psichicas diever da servetschs da cussegliaziun – per part er, sch'ellas na retiran betg ina renta da la AI. Quest svilup dat en egl dapi plirs onns.

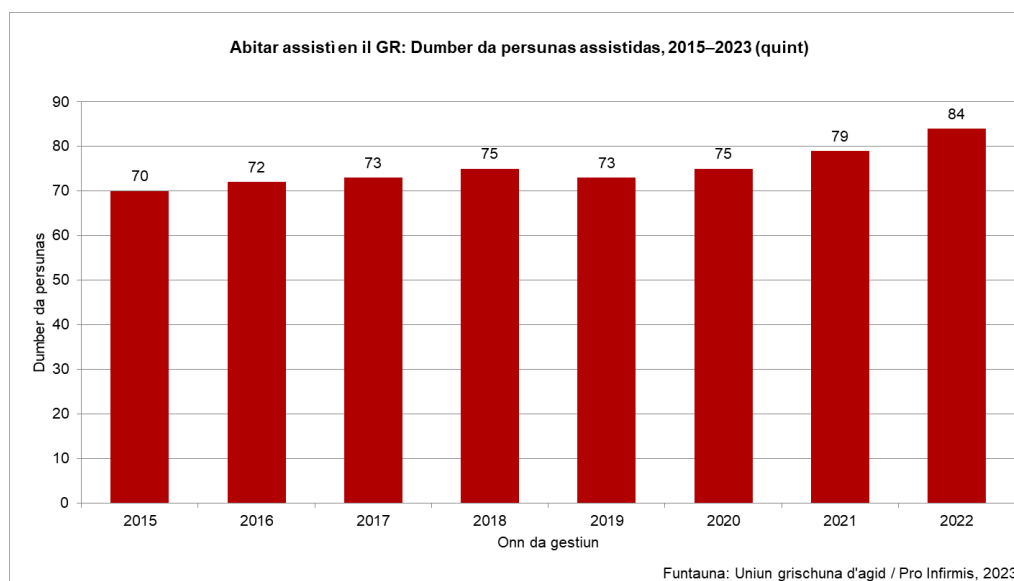
En il sector da la cussegliaziun sociala e da la cussegliaziun giuridica constateschan ils furniturs da prestaziuns in basegn pli grond en il chantun Grischun. Sche las persunas cun impediments abitan en moda independenta, vegnan ellas per part confruntadas cun auters temas che persunas che abitan en ina chasa da dimora. Las dumondas ed ils novs basegns pon per part vegnir tractads en il rom da l'accumpagnament d'abitar, auters temas vegnan discutads meglier en ina cussegliaziun, q.v.d. en il rom da purschidas ambulantas (cussegliaziun sociala). En il sector da la cussegliaziun giuridica vegni rendì attent – sco en l'ultim rapport da planisaziun – che las revisiuns da la Lescha federala davart l'assicuranza d'invaliditad chaschunan pli savens cas che pretendan ina cussegliaziun giuridica. Quest svilup vegn probablmain a cuntinuar ils proxims onns.

L'enquista da las persunas cun impediments mussa, che las purschidas existentas dals furniturs da prestaziuns ambulantas (cussegliaziuns, occurrenzas da furnaziun ed arranschaments) duain, sche pussaivel, vegnir fatgas pli savens en las trais linguas chantunalas ed en las regiuns respectivas.

¹³ Dapi il 1. da schaner 2020 vala la nova Circulara davart contribuziuns a las organisaziuns da l'agid privat a persunas cun impediments (CCOAPI). Actualmain maina il UFAS tractativas cun ils furniturs da prestaziuns ambulantas per ils novs contracts da prestaziun.

¹⁴ Controlla federala da finanzas: Prüfung der Gewährung von Beiträgen an private Organisationen zur Unterstützung von Menschen mit Behinderungen Bundesamt für Sozialversicherungen (fanadur 2023).

En vista a la realisaziun da la strategia «sche pussaivel ambulat avant staziunar» ston vegnir partì vinavant dal fatg, ch'igl è necessari d'extender las prestaziuns tar l'abitar assistì (art. 74 LAI), er sche la dumonda respectiva è sa sviluppada main fitg che quai ch'ins ha pudì observar tar l'accumpagnament d'abitar.

La dumonda per servetschs da transport a pretschs reducids è sa diminuida en il decurs da la pandemia da corona. La dumonda ch'è oz marcantamain pli pitschna che avant 4 onns, vegn probablmain a sa stabilisar sin il nivel actual, perquai che l'access a la purschida dal traffic public è sa meglierà. En collavuraziun cun l'Uffizi dal servetsch social ha la Fundaziun Mobilita sviluppà in project da digitalisaziun che vegn a reducir ils custs administrativs ed a simplifitgar il diever dal servetsch per las persunas cun impediments. Il project vegn realisà l'onn 2024.

Ils ultims 4 onns n'han las federaziuns e las organizaziuns che cusseglian ed accumpognan persunas cun impediments, inoltrà naginas dumondas da finanziaziun per novas purschidas a l'Uffizi chantunal dal servetsch social. Tras l'intermediaziun da l'Uffizi chantunal dal servetsch social ha la Pro Infirmis dal Grischun pudì dumandar l'onn 2022 daners da promoziun tar ina fundaziun per il project «Augenhöhe». Cun quest project duain las persunas cun impediments empernder da star en per sasezzas. Suentar la fasa da pilot da 2 onns vegni examinà, sch'il chantun pudess finanzia il project.

En la sessiun d'october 2023 ha il Cussegl grond instradà l'installaziun d'in post da coordinaziun per uffants e giuvenils ch'èn pertutgads d'in disturbi dal spectrum autistic. La direcziun dal project, ed er in'eventuala finanziaziun, èn chausa da l'Uffizi per la scola populara ed il sport.

Per stgaffir purschidas ambulantas innovativas èsi necessari da far scleriments. Novas purschidas pon vegnir testadas e finanziaadas en il rom da projects da pilot¹⁵.

¹⁵ En l'art. 37 da la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments ha il chantun fixà che «[...] models novs per l'assistenza ambulanta, parzialmain staziunara e staziunara da persunas cun impediments» pon vegnir finanziaads «durant ina fasa d'emprova limitada [...]».

Facit: Tar las purschidas ambulantas vegn cuntinuada la strategia gia definida per la perioda da planisaziun 2020–2023: Extensiun differenziada dals singuls servetschs (guardar pagina 19). Sin fundament da las datas actualas partan ins dal fatg, ch'il contract da prestaziun stoppia vegnir adattà tar ils servetschs dal sectur da la mobilitad (reducziun da la quantidad da prestaziun). Las federaziuns e las organisaziuns inolteschan eventualmain ils proxims 4 onns projects che pon vegnir sustegnids cun contribuziuns chantunalas d'innovaziun.

4.2 Integraziun professiunala

4.2.1 Purschidas staziunaras – plazzas da structuradas dal di protegidas

Per la perioda 2020–2023 era vegnì prognostitgà in augment da totalmain 20 fin 48 plazzas da structuradas dal di protegidas. Durant questa perioda hai efectivamain dà in augment da totalmain mo 9 utilisadras ed utilisaders. La suandanta tabella mussa la dumonda creschenta per in'assistenza pli intensiva (BAI 2 e BAI 3), sco quai ch'igl è vegnì prognostitgà en la planisaziun da la purschida 2020–2023.

Structuradas dal di protegidas		2019		2023		Midada
		Dumber d'utilisaders	en %	Dumber d'utilisaders	en %	Dumber d'utilisaders
Classificaziun BAI	BAI 0	42	9 %	29	6 %	-13
	BAI 1	104	22 %	101	21 %	-3
	BAI 2	85	18 %	102	21 %	17
	BAI 3	64	13 %	73	15 %	9
	BAI 4	188	39 %	187	38 %	-1
	Total	483	100 %	492	100 %	9

Funtauna: USo / Di da referenza: 30 da zercladur 2019 resp. 30 da zercladur 2023

L'augment per 9 personas vegn cumpensà dal tuttafatg tras il trend da l'utilisaziun a temp parzial: Il dumber da personas che fan diever da structuradas dal di protegidas durant main che 5 dis per emna, è s'augmentà cuntinuadamain ils ultims 8 onns. Las quantitads da prestaziun en las structuradas dal di protegidas, q.v.d. las unitads da prestaziun (ETC), èn percenter restadas fitg stabilas dapi l'onn 2019. Ditg cun paucs pleds: Bain datti oz levamain dapli utilisadras ed utilisaders che l'onn 2019. Questas personas partan dentant ina cun l'autra las plazzas da structuradas dal di, uschia che la quantidad totala da plazzas da structuradas dal di (ETC) n'è quasi betg sa midada. Actualmain n'èsi betg cler, sche quest trend vegn a cuntinuar.

L'evaluaziun da las datas e da l'enquista inditgescha in basegn creschent da plazzas da structuradas dal di protegidas. En spezial la repartiziun da las utilisadras e dals utilisaders da l'abitar protegì tenor vegliadetgna lascha spetgar, che las personas cun impediments dovrian dapli plazzas da structuradas dal di empè da plazzas da lavur protegidas resp. ch'ellas cumbineschian pli savens questas duas purschidas. Quai perquai che las forzas tschessan e perquai che la deblezza da vegliadetgna s'augmenta.

Pervia da l'augment dal dumber da plazzas ch'è planisà en l'abitar staziunar a favur da personas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut resp. a favur da personas cun in disturbi dal spectrum autistic, èsi er

necessari d'augmentar il dumber da plazzas da structuradas dal di. Las datas mussan, che persunas cun in aut basegn d'assistenza dovran – ultra d'ina purschida d'abitar – savens er ina purschida da structuradas dal di.

Fin ussa è la dumonda per plazzas da structuradas dal di protegidas vegnida cuvrida, sche pussaivel, en il rom da l'infrastructura existenta. L'occupaziun da las plazzas da structuradas dal di è vinavant auta durant la gronda part dals dis da l'emna. Il basegn na vegn betg cuvri cumplainamain. In pèr paucas persunas èn sin la glista da spetga per ina piazza da structuradas dal di protegida.

Ils discurs cun ils furniturs da prestaziuns mussan, che pli e pli persunas che lavuran ussa en in lavuratori protegì, vegnan a midar ils proxims 4 onns en ina piazza da structuradas dal di protegida. Per quest intent vegnan abolidas singulas plazzas da lavur protegidas. Percunter vegn stgaffi in dumber correspondent da plazzas da structuradas dal di protegidas.

Cumpareglia cun la perioda da planisaziun 2020–2023 quintan ins – sin fundament dals svilups descrits – cun ina creschientscha in pau pli pitschna durant la proxima perioda da planisaziun: Per la perioda 2024–2027 vegni fatg quint cun in augment annual da 4 fin 10 plazzas da structuradas dal di. Includ èn qua er l'installaziun d'ulteriuras plazzas a favur da persunas cun in disturbi dal spectrum autistic e l'endrizzament d'ulteriuras purschidas da distgargia temporaras.

Sch'il dumber da plazzas per persunas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut na vegn betg augmentà en il chantun Grischun, èsi da quintar che questas persunas stoppian guntgir sin purschidas extrachantunales. Per regla èn purschidas extrachantunales pli charas e chaschunan custs pli auts per il chantun Grischun.

Facit: Tar las plazzas da structuradas dal di protegidas na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. La strategia definida gia per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada: Lev augment dal dumber da plazzas da structuradas dal di protegidas dals stgalims d'assistenza BAI 2 fin BAI 4 (guardar pagina 19). Il svilup a vista mesauna na po betg vegnir stimà.

4.2.2 Purschidas staziunaras – plazzas da lavur protegidas

En la planisaziun da la purschida 2020–2023 han ins fatg quint cun in augment da totalmain 16 fin 24 plazzas da lavur protegidas durant l'entira perioda da planisaziun. L'occupaziun da las plazzas da lavur protegidas mussa ina dinamica relativamain gronda durant questa perioda. Entant ch'i n'ha dà nagin augment tar las plazzas a temp cumplain (FTE) en il sector da la lavur protegida durant la perioda da planisaziun 2020–2023, lavuran actualmain 10 persunas dapli en ina piazza da lavur protegida che anc durant la medema perioda l'onn 2019. Ditg cun paucs plets: Adina dapli persunas cun impediments exequeschian ina lavur a temp parzial u utiliseschan – ultra da la piazza da lavur protegida – pli savens er in piazza da structuradas dal di protegida.

La pratica mussa, ch'ina part da las persunas cun impediments psichics smetta cun lur occupaziun en ina instituziun sociala e n'ha durant fasas pli lungas nagina lavur protegida. Per il solit repriman questas persunas pli tard puspè questa lavur, quai però il pli savens cun in pensum parzial. Tar las plazzas da lavur protegidas hai dà in augment dal dumber da persunas cun in disturbi dal spectrum autistic. Ultra da

quai sa laschan persunas cun impediments probablmain pensiunar pli savens en moda regulara, cura ch'ellas cuntanschan la vegliadetgna da pensiun, che quai ch'ins aveva supponì fin ussa.

La repartiziun da las classas da vegliadetgna da las utilisadras e dals utilisaders da lavuratori protegids è preschentada en la suandanta tabella.

Plazzas da lavur protegidas		2019		2023		Midada
		Dumber d'utilisaders	en %	Dumber d'utilisaders	en %	Dumber d'utilisaders
	18–45 onns	392	44 %	418	46 %	26
	46–55 onns	231	26 %	212	23 %	-19
	56–64 onns	203	23 %	200	22 %	-3
	65 onns e dapli	67	8 %	73	8 %	6
	Total	893	100 %	903	100 %	10

Funtauna: USo / Di da referenza: 30 da zercladur 2019 resp. 30 da zercladur 2023

Bunamain la mesadad da las persunas che utiliseschan ina plazza da lavur protegida, na viva betg en ina instituziun sociala. Sco che l'enquista da las persunas cun impediments ha mussà, vivan ellas per gronda part sulettas, ensemen cun parents u ensemen cun ina partenaria u in partenari en in'abitaziun. Per part survegnan ellas in sustegn accompagnant da lur ambient social.

Ina part da questas persunas pudess lavurar vinavant en il lavuratori protegì sunter il pensiunament (cun in pensum reduci). Tge che quai pudess signifitgar ils proxims 4 onns per la dumonda per plazzas da lavur protegidas, po vegnir stimà oz mo per part.

La dumonda da plazzas da lavur protegidas dependa per part er dals svilups sin il martgà da lavur resp. da la purschida da pussaivladads da lavurar adattadas a l'impediment. Quest svilup na po betg vegnir stimà oz.

L'evaluaziun da las datas e da l'enquista – ed er la glista da spetga existenta – porscha indizis per in basegn levamain creschent da plazzas da lavur protegidas. Ins parta dal fatg, che l'extensiun planisada da l'accompagnament da lavur possia mitigiar mo levamain la dumonda per plazzas da lavur protegidas. Eventualmain vegnan plazzas da lavur protegidas existentas transformadas il proxim temp en plazzas da structures dal di, per pudair reagir meglier sin ils basegns da las persunas cun impediments. Pervia da quests svilups cuncontrarrents èsi difficil da prognostitgar il basegn da plazzas da lavur protegidas.

Sunter avair surmuntà ils onns da corona vegni quintà per la perioda da planisaziun 2024–2027 cun in augment da 3 fin 5 plazzas supplementaras per onn. L'augment planisà è pia pli pitschen che durant ils onns 2020–2023 (plus 4 fin 6 plazzas per onn).

Sche la purschida da plazzas da lavur protegidas per persunas cun impediments na vegn betg extendida, èsi da quintar che questas persunas stoppian guntgir sin purschidas extrachantunalas. Per regla èn purschidas extrachantunalas pli charas e chaschunan custs pli auts per il chantun Grischun.

Facit: Tar las plazzas da lavur protegidas ston ins quintar ils proxims 4 onns cun ina gronda dinamica. La strategia definida per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada sin basa da las datas: Lev augment dal dumber da plazzas da lavur protegidas (guardar pagina 19).

4.2.3 Purschidas parzialmain staziunaras – accompagnament da lavur

L'accompagnament da lavur vegn sviluppà vinavant. Actualman utiliseschan pir 6 personas quest accompagnament. Sco quai ch'ils furniturs da prestaziuns rapportan, è la purschida pauc enconuscenta. En la planisaziun da la purschida 2020–2023 eri vegnì fatg quint cun ina creschientscha da totalmain 8 fin 24 accompagnaments da lavur. Sper ils accompagnaments da lavur existents han pudì vegnir iniziads effectivamain mo 3 novs accompagnaments da lavur ils ultims 4 onns.

Conclusiuns davart l'utilisaziun futura da questa purschida n'èn actualmain strusch pussaivlas. Tuttina pon ins vinavant far quint che questa purschida haja in tschert potenzial. D'ina vart mussan ulteriurs furniturs da prestaziuns en il sector da plazzas da lavur protegidas interess da porscher quest servetsch en il decurs dals proxims 4 onns. Da l'autra vart datti personas cun impediments che prefereschan ina lavur en l'economia libra cun in accompagnament cuntinuà empè d'ina activad en ina instituziun sociala. Quai è sa mussà cleramain en il rom da l'enquista da las personas cun impediments. Imaginabla è er ina cumbinaziun pli frequenta da las purschidas: ina lavur a temp parzial en l'economia libra cun il sustegn d'in accompagnament da lavur ed in'activad complementara a temp parzial en il rom protegi.

En vista a la realisaziun da la strategia «sche pussaivel ambulat avant staziunar» ston la promoziun da la purschida ed in augment dal dumber da plazzas esser er vinavant ina finamira. Per rinforzar questa strategia èsi necessari d'intensivar la comunicaziun cun las patronas ed ils patrons interessads sco er cun las lavurantas ed ils lavurants cun impediments.

Per la perioda 2024–2027 vegni quintà cun in augment da 2 fin 6 accompagnaments da lavur per onn.

Facit: Tar l'accompagnament da lavur na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. La strategia definida gia per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada: Lev augment da l'accompagnament da lavur (guardar pagina 19). Supplementarmain sto vegnir rinforzada la comunicaziun cun ils differents acturs.

4.2.4 Purschidas ambulantas

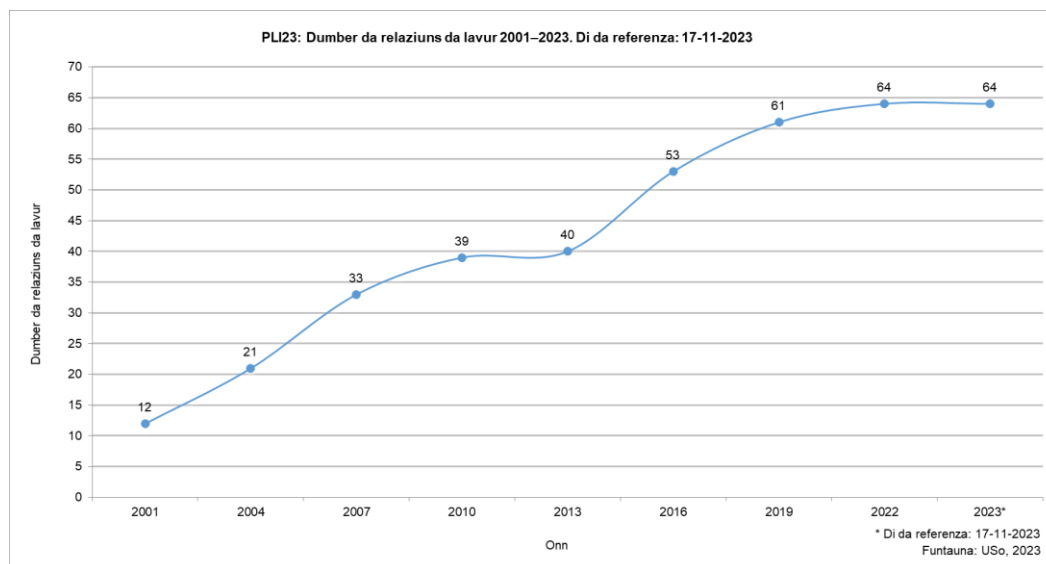
Las personas cun impediments vuleschan pli savens esser activas en l'emprim martgà da lavur. Quai è cunzunt il cas tar personas giuvnas che han gia absolvì lur scolaziun professiunala en l'economia libra grazia al sustegn da l'assicuranza d'invaliditad.

Las strategias da l'assicuranza d'invaliditad «integraziun avant renta» e dal chantun «sche pussaivel ambulat avant staziunar» pretendan purschidas da sustegn en l'emprim martgà da lavur.

Il basegn d'ina intermediaziun da lavur e d'in job coaching è s'augmentà ils ultims 4 onns. Cunzunt per sunas cun impediments psichics nizzegian pli savens questa purschida. Quest servetsch è perquai gia vegnì extendì cuntinuadamain ils ultims 5 onns. Dapi l'onn 2023 presta la Fundaziun Profil bunamain duas giadas uschè bleras uras da cussegliaziun sco l'onn 2018.

L'extensiuin da las prestaziuns tar las plazzas da lavur integrativas è politicamain gjavischada ed è succedida cuntinuadamain ils ultims 4 onns. Actualmain lavuran 64 persunas cun impediments en ina plazza da lavur integrativa. L'onn 2019 eran quai 61 persunas. Passa 90 pertschient da questas lavurantas e da quests lavurants retiran in'entira renta da la AI.

Las datas mussan ina dinamica relativamain gronda areguard las midadas da la plazza da lavur ed areguard las adattaziuns dal pensum da lavur. Las persunas cun impediments ch'èn engaschadas en ina plazza da lavur integrativa, han in contract da lavur tenor il Dretg d'obligaziuns. Quai permetta a las utilisadras ed als utilisaders da concluder libramain relaziuns da lavur ed er puspè da schliar ellas. En la pratica vegni er fatg diever da questa pussaivladad. Las cifras d'utilisaziun n'èn perquai betg creschidas en moda lineara ils ultims onns, mabain mussan in decurs dinamic.

In'ulteriura extensiuin da las plazzas da lavur integrativas è pussaivla mo en collavuraziun cun las patronas ed ils patrons. Per promover la creaziun d'ulteriuras plazzas da lavur integrativas sto vegnir rinforzada l'infurmaziun da las patronas e dals patrons. Per quest intent duain vegnir realisads durant la proxima perioda da planisaziun differents lavurantis cun patronas e patrons e cun persunas cun impediments. Medemamain planisada è la realisaziun da l'uschenumnà «Inclusive Job Design» en il rom d'in project da pilot. En quest connex duain las patronas ed ils patrons vegnir sustegnids cun cleras finamiras, sch'els creeschan plazzas da lavur inclusivas.

L'extensiun per la perioda 2024–2027 vegn calculada cun 2 fin 4 plazzas da lavur integrativas supplementaras per onn.

Facit: Tar la purschida da job coaching na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. La strategia definida gia per la perioda da planisaziun 2020–2023 vegn cuntinuada: Suentar l'extensiun dal servetsch l'onn 2023 vegni quinta pir pli tard cun in'ulteriura extensiun. Tar las plazzas da lavur integrativas na dovri naginas adattaziuns fundamentalas ils proxims 4 onns. En planisaziun è in project da pilot per introducir il «Inclusive Job Design» (guardar tabella, pagina 19).

5. Consequenzas finanzialas

Tenor la planisaziun da la purschida 2020–2023 è vegnì prognostigà per l'onn 2023 in basegn finanziel da var 55 milliuns francs per la purschida staziunara, parzialmain staziunara ed ambulanta en il chantun Grischun (quint 2019: 49,5 milliuns francs). En questa summa è er resguardads ils custs per Grischunas e Grischuns che utilischeschan ina purschida per persunas cun impediments en in auter chantun.

La calculaziun approximativa per l'onn 2023 quinta cun in basegn finanziel effectiv da totalmain 54,2 milliuns francs (preventiv 2023, incl. credit posteriur¹⁶). Considerond ils custs totals probabels per las purschidas staziunaras, parzialmain staziunaras ed ambulantas durant la perioda 2020–2023 è resultà in augment da totalmain 4,7 milliuns francs cumpareglia cun il quint 2019.

Per la perioda da planisaziun 2024–2027 quinta la planisaziun qua avant maun cun in augment annual dals custs da var 1,0 milliun francs. Quest augment è d'attribuir ad in basegn levamain creschent da las purschidas staziunaras, parzialmain staziunaras ed ambulantas. Tenor la planisaziun da la purschida qua avant maun vegn il basegn finanziel per l'onn 2027 previsiblamain ad importar 58,2 milliuns francs. En quest connex quintan ins cun in basegn finanziel cumulà supplementar da totalmain 4,0 milliuns francs per ils proxims 4 onns (preventiv 2023: 54,2 milliuns francs). Questas valurs èn calculadas senza resguardar la chareschia.

L'augment dals custs da totalmain 4,0 milliuns francs per la perioda da planisaziun 2024–2027 vegn previsiblamain ad esser pli pitschen cumpareglia cun la perioda da planisaziun passada (augment dals custs 2019–2023: totalmain 4,7 milliuns francs).

Qua sutvart vegnan preschentads ils svilups finanzials per las singulas purschidas. Per quest intent èn mintgamai vegnids calculads trais scenaris: in svilup dals custs minimal, in mesaun ed in maximal per onn da planisaziun (chapitels 5.1 e 5.2). Il chapitel 5.3 cuntogna ina preschentaziun dal svilup dals custs per ils onns 2024–2027 resp. ina cumpilaziun dal basegn finanziel correspondent.

¹⁶ Per l'emprima giada dapi l'onn 2011 ha il Cussegl grond concedi ina cumpensaziun da la chareschia da 2,7 pertschient per adattar ils salaris. Tenor l'Ordinaziun d'integrasiun da persunas cun impediments dal chantun Grischun vegnan las tariffas dals furniturs da prestaziuns en il sector staziunar e parzialmain staziunar adattadas correspondentamain a la chareschia (art. 9 OIPI). Sin fundament da la chareschia ha il USo dumandà per l'onn 2023 in credit posteriur dad 1,2 milliuns francs.

5.1 Integraziun sociala

5.1.1 Lieus d'abitar protegids

La stimaziun da lieus d'abitar protegids che vegnan duvrads supplementarmain, parta da 3 fin 7 plazzas per onn per ils proxims 4 onns; en il sector da l'assistenza mesauna fin auta (BAI 2 fin BAI 4) è il basegn il pli grond. En relaziun cun la purschida actuala da plazzas correspunda quai ad in augment da 0,5 fin 1,2 pertschient. In augment da tala dimensiun chaschunass custs supplementars da 142 000 fin 290 000 francs per onn. Suenter 4 onns stuess ins quintar cun custs supplementars da 570 000 fin 1 160 000 francs per las 12 fin 28 plazzas supplementaras.

Lieus d'abitar protegids	Basa 2023 fr.	Scenari 3 plazzas	fr.	Scenari 5 plazzas	fr.	Scenari 7 plazzas	fr.
Pauschala da prestaziun IBB0	3'253	0	0	0	0	0	0
CIIS per mais IBB1	4'703	0	0	0	0	0	0
IBB2	6'154	0	0	2	12'309	2	12'309
IBB3	7'605	2	15'210	2	15'210	3	22'815
CIIS per mais IBB4	9'056	1	9'056	1	9'056	2	18'112
Custs totals / custs chantun sur LIPI		Total	3 24'266 per mais 291'193 per onn	Total	5 36'575 per mais 438'895 per onn	Total	7 53'236 per mais 638'827 per onn
Participaziun als custs per mais (stimaziun / media)	4'140	Total	12'420 per mais 149'040 per onn	Total	20'700 per mais 248'400 per onn	Total	28'980 per mais 347'760 per onn
Custs chantun sur LIPI		Total	11'846 per mais 142'153 per onn	Total	15'875 per mais 190'495 per onn	Total	24'256 per mais 291'067 per onn

5.1.2 Accumpagnament d'abitar

Cun la finanziaziun actuala è in'extensiuon da l'accumpagnament d'abitar levamain pli favuravla ch'il sector d'abitar protegi en las categorias bassas dal basegn d'assistenza.

Per fixar la finanziaziun èn vegnids resguardads ils custs totals. Uschia duai vegnir garanti, ch'i na resulta betg mo in spustament dals custs tranter ils differents finanziaiders (AI, prestaziuns supplementaras [PS] e LIPI).

In augment da 6 fin 10 plazzas supplementaras per onn chaschunass custs supplementars da 67 000 fin 110 000 francs per onn. Suenter 4 onns stuess ins quintar cun custs supplementars da 270 000 fin 440 000 francs per las 24 fin 40 plazzas supplementaras.

Accumpagnament d'abitar	Basa 2023 fr.	Scenari 6 plazzas	fr.	Scenari 8 plazzas	fr.	Scenari 10 plazzas	fr.
Pauschala da prestaziun WB-IBB0	1'097	2	2'194	3	3'291	4	4'388
WB-IBB1	1'460	4	5'840	5	7'300	6	8'760
Custs totals		Total	6 8'034 per mais 96'408 per onn	Total	8 10'591 per mais 127'092 per onn	Total	10 13'148 per mais 157'776 per onn
Participaziun als custs per mais	400	Total	2'400 per mais 28'800 per onn	Total	3'200 per mais 38'400 per onn	Total	4'000 per mais 48'000 per onn
Custs chantun sur LIPI		Total	5'634 per mais 67'608 per onn	Total	7'391 per mais 88'692 per onn	Total	9'148 per mais 109'776 per onn

5.1.3 Purschidas ambulantas

Las consequenzas finanzialas da purschidas ambulantas supplementaras pon vegnir quantifitgadas pir en il rom da scleriments pli detagliads. Percunter ston ins quintar cun custs supplementars da 20 000 francs per onn per adattar las quantitats da prestaziun da las purschidas existentas.

5.2 Integraziun professiunala

5.2.1 Plazzas da structuras dal di protegidas

La stimaziun da plazzas da structuras dal di protegidas che vegnan duvradas supplementarmain, parta da 4 fin 10 plazzas per onn per ils proxims 4 onns; duvradas vegnan cunzunt plazzas en il sector da l'assistenza intensiva (BAI 3 e BAI 4). En relaziun cun la purschida actuala da plazzas correspunda quai ad in augment dad 1,1 fin 2,7 pertschient. In augment da tala dimensiun chaschunass custs supplementars da 172 000 fin 408 000 francs per onn. Suenter 4 onns stuess ins quintar cun custs supplementars da 688 000 fin 1 632 000 francs per onn per las 16 fin 40 plazzas supplementaras.

Plazzas da structuras dal di protegidas			Basa 2023		Scenari	
			fr.		4 plazzas	
Pauschala da prestaziun	IBB0		1'214	0	0	
ClIS per mais	IBB1		1'943	0	0	
	IBB2		2'671	1	2'671	
	IBB3		3'400	1	3'400	
	IBB4		4'129	2	8'258	
Custs totals / custs chantun sur LIPI				4	14'329 per mais	
					171'950 per onn	

Scenari		fr.	
7 plazzas			
	0	0	
	1	1'943	
	1	2'671	
	2	6'800	
	3	12'387	
Total	7	23'801 per mais	
		285'611 per onn	

Scenari		fr.	
10 plazzas			
	0	0	
	1	1'943	
	2	5'343	
	3	10'200	
	4	16'516	
Total	10	34'001 per mais	
		408'014 per onn	

5.2.2 Plazzas da lavur protegidas

La stimaziun da plazzas da lavur protegidas che vegnan duvradas supplementarmain parta da 3 fin 5 plazzas per onn per ils proxims 4 onns; duvradas vegnan cunzunt plazzas en il sector da l'assistenza pli intensiva (BAI 2 fin BAI 4). En relaziun cun la purschida actuala da plazzas correspunda quai ad in augment da 0,5 fin 0,8 pertschient. In augment da tala dimensiun chaschunass custs supplementars da 118 000 fin 190 000 francs per onn. Suenter 4 onns stuess ins quintar cun custs supplementars da 472 000 fin 767 000 francs per onn per las 12 fin 20 plazzas supplementaras.

Plazzas da lavur protegidas			Basa 2023		Scenari	
			fr.		3 plazzas	
Pauschala da prestaziun	IBB0		1'237	0	0	
ClIS per mais	IBB1		1'849	0	0	
	IBB2		2'462	0	0	
	IBB3		3'075	2	6'149	
	IBB4		3'687	1	3'687	
Custs totals / custs chantun sur LIPI				3	9'836 per mais	
					118'036 per onn	

Scenari		fr.	
4 plazzas			
	0	0	
	0	0	
	1	2'462	
	2	6'149	
	1	3'687	
Total	4	12'298 per mais	
		147'580 per onn	

Scenari		fr.	
5 plazzas			
	0	0	
	0	0	
	1	2'462	
	2	6'149	
	2	7'374	
Total	5	15'986 per mais	
		191'826 per onn	

5.2.3 Accumpagnament da lavur

Cun la finanziaziun actuala è in'extensiun da l'accumpagnament da lavur levamain pli favuraivla ch'ina tala en il sector da lavur protegì en las categorias bassas dal basegn d'assistenza.

In augment da 2 fin 6 plazzas supplementaras per onn chaschunass custs supplementars da 32 000 fin 80 000 francs per onn. Suenter 4 onns stuess ins quintar cun custs supplementars da 126 000 fin 320 000 francs per onn per las 8 fin 24 plazzas supplementaras.

Accumpagnament da lavur			Basa 2023		Scenari	
			fr.		2 plazzas	
Pauschala da prestaziun	AL-IBB0		719	0	0	
ClIS per mais	AL-IBB1		1'313	2	2'626	
Custs totals / custs chantun sur LIPI				2	2'626 per mais	
					31'512 per onn	

Scenari		fr.	
4 plazzas			
	1	719	
	3	3'939	
Total	4	4'658 per mais	
		55'896 per onn	

Scenari		fr.	
6 plazzas			
	2	1'438	
	4	5'252	
Total	6	6'690 per mais	
		80'280 per onn	

5.2.4 Purschidas ambulantas

Perquai ch'ils servetschs dal job coaching èn vegnids extendids gia durant ils ultims 4 onns, na vegni a curta vista betg fatg quint cun in ulteriur basegn finanziel supplementar.

Tar las plazzas da lavur integrativas ston ins quintar cun custs per meglierar l'infurmaziun ed en consequenza da quai cun in augment dal dumber da plazzas. La promoziun da las plazzas da lavur integrativas chaschuna – tut tenor il svilup (2 fin 4 plazzas) – custs supplementars da 13 000 fin 23 000 francs per onn.

plazzas da lavur integrativas		Basa 2023
		fr.
Pauschala da prestaziun	PLI23-1	22
CIS per mais	IAP23-2	44
Custs totals / custs chantun sur LIPI		

Scenari		150 dis	
2 plazzas		fr.	
		0	0
		2	13'200
Total		2	1'100 per mais 13'200 per onn

Scenari		150 dis	
3 plazzas		fr.	
		1	3'300
		2	13'200
Total		3	1'375 per mais 16'500 per onn

Scenari		150 dis	
4 plazzas		fr.	
		1	3'300
		3	19'800
Total		4	1'925 per mais 23'100 per onn

Per il project da pilot «Inclusive Job Design» vegnan budgetads custs annuals da 40 000 francs.

5.3 Basegn finanziel per la perioda da planisaziun 2024–2027

Sin la pagina 37 sa chatta in commentari davart il basegn finanziel (2024–2027). Il basegn finanziel necessari che vegn preschentà qua, è vegnì calculà sin fundament d'in scenari d'extensiun mesaun da las purschidas staziunaras, parzialmain staziunaras ed ambulantas per personas creschidas cun impediments (guardar paginas 33–35). Las valurs finanzialas preschentadas na cuntegnan betg la chareschia.

	Valurs dals onns precedents			Preventiv Preventiv 2024 (dumandà / senza chareschia)	Basegn finanziel per la planisaziun da la purschida 2024–2027				Planisaziun da la purschida 2024–2027
	Quint 2021	Quint 2022	Calc. approx. 2023 Stadi nov. 2023		Basegn finanziel 2024	Basegn finanziel 2025	Basegn finanziel 2026	Basegn finanziel 2027	
Tut las summas en francs svizzers									
Contribuziuns a purschidas da cussegliaziun e d'integraziun (art. 14 LIPI)	522'858	538'042	620'000	687'000	680'000	680'000	680'000	680'000	Las incarcas da prestaziun vegnan renovadas l'onn 2024 e valan lura per ils onns 2025-2028. Pervia da la reducciun da la dumonda da vart da las utilisadras e dals utilisaders vegni quantà cun ina reducciun da las prestaziuns en il sectur da la mobilitad. La dumonda per servetschs da cussegliaziun s'augmenta da vart da las personas cun impediments. Qua èsi perquai planisà d'extender moderadamain la purschida. Quests dus svilups cuntracurres chaschunan previsiblamain custs supplementars da 20 000 francs per onn durant la perioda da planisaziun 2024-2027. Per il project da pilot «Inclusive Job Design» vegni quantà cun custs da 40 000 francs per onn. Per las purschidas ambulantas ston ins quintar tut en tut cun custs supplementars da 60 000 francs per onn.
<i>Differenza envers l'onn precedent</i>					60'000	-	-	-	
Contribuziuns a plazzas da lavur integrativas en l'emprim martgà da lavur (art. 23, 24 LIPI)	290'566	286'463	368'157	371'000	384'657	401'157	417'657	434'157	La purschida da plazzas da lavur integrativas ha pudì vegnir extendida vinavant durant la perioda da planisaziun 2020–2023. Per la perioda da planisaziun 2024–2027 vegni quantà cun in augment annual da 2–4 plazzas, q.v.d. cun custs supplementars maximalis da 23 100 francs per onn.
<i>Differenza envers l'onn precedent</i>					16'500	16'500	16'500	16'500	
<i>Prognosa da la creschientscha annuala, scenari mesaun</i>					16'500	16'500	16'500	16'500	
Contribuziuns a l'accompagnament d'abitare da lavur (art. 11, 21 LIPI)	486'365	707'889	844'181	940'000	988'769	1'133'357	1'277'945	1'422'533	En vista a la realisaziun da la strategia «sche pussaivel ambulanz avant staziunara» èsi necessari da promover la purschida ed uschia d'augmentar il dumber da plazzas. Durant la perioda da planisaziun 2020-2023 hai dà in cler augment dal dumber d'accompagnaments d'abitare. L'accompagnament da lavur n'ha fin ussa betg anc pudì s'establiir en la dimensiun giavischada. In augment dal dumber da plazzas da l'accompagnament d'abitare e da lavur vegn a chaschunar custs supplementars da 99 000 fin 190 000 francs per onn durant la perioda da planisaziun 2024–2027 ed a vista mesauna probablamain ina leva reducciun dal dumber da lieus d'abitare staziunaras cun in pitschen basegn d'assistenza (BAI 0 e BAI 1). Actualmain na poi strusch vegnir stimà, quant fitg che l'accompagnament da lavur vegn a vegnir dumandà en l'avegnir e co che quai vegn ad influenzar il basegn da plazzas da lavur protegidas.
<i>Differenza envers l'onn precedent</i>					144'588	144'588	144'588	144'588	
<i>Prognosa da la creschientscha annuala, scenari mesaun</i>					144'588	144'588	144'588	144'588	
Contribuziuns a purschidas d'abitare, da lavur e da structuradas dal di protegidas en instituziuns grischunas per personas grischunas cun impediments plus custs per tractament intensiv	41'327'428	42'019'948	42'874'512 190'000	42'673'000	43'498'198	44'121'884	44'745'570	45'369'256	En il sectur d'abitare e da structuradas dal di èsi necessari d'augmentar il dumber da plazzas cunzunt per personas cun in basegn d'assistenza mesaun fin aut (BAI 2 fin BAI 4). Perquai che l'aspectativa da vita è sa prolungada, vegnan plinavant las plazzas en il sectur staziunar duvradas pli ditg. Quai vegn ad augmentar il basegn en ils secturs abitar (LAP) e structuradas dal di (PDP). Sche la dumonda d'accompagnaments d'abitare s'augmenta vinavant, pon ins quintar cun ina leva reducciun dal dumber da lieus d'abitare protegids cun in pitschen basegn d'assistenza (BAI 0 e BAI 1). Purschidas parzialmain staziunaras ed ambulantas pon eventualmain avair per consequenza che personas cun impediments vegnan ad utilisar en l'avegnir ina purschida d'abitare staziunara pli savens pir, cur ch'ellas vegnan pli veglias. Sin fundament da la dumonda ch'è da spetar, duain vegnir stgaffidas purschidas da distgargia sco er plazzas supplementaras en il sectur abitar e structuradas dal di per personas cun in disturbi dal spectrum autistic. La dumonda per plazzas da lavur protegidas è s'augmentada en spezial tar las personas cun impediments psichics. Quest svilup vegn probablamain a cuntinuar durant questa perioda da planisaziun. Resguardond quests svilups vegni ad esser necessari d'augmentar il dumber da lieus d'abitare e da structuradas dal di protegidas sco er da plazzas da lavur protegidas durant ils onns 2024-2027. Quai vegn a chaschunar custs supplementars da 432 000 fin 891 000 francs per onn.
<i>Differenza envers l'onn precedent</i>					433'686	623'686	623'686	623'686	
<i>Prognosa da la creschientscha annuala, scenari mesaun</i>					623'686	623'686	623'686	623'686	
Contribuziuns a purschidas d'abitare, da lavur e da structuradas dal di protegidas en instituziuns extrachantunales per personas grischunas cun impediments (art. 28 LIPI)	8'475'769	8'977'183	9'272'568	9'829'000	9'522'568	9'772'568	10'022'568	10'272'568	Lieus d'abitare e plazzas da structuradas dal di protegidas en instituziuns extrachantunales en per regla pli charas ch'en il chantun Grischun. En cas da personas cun impediments spezial è il chantun Grischun dependent da las purschidas d'auters chantuns. Per la planisaziun da la purschida 2024–2027 vegni quantà cun in basegn finanziel annual supplementar da var 250 000 francs (lev augment resp. augment dals custs pervia d'adaptaziun da las tariffas da las instituziuns extrachantunales).
<i>Differenza envers l'onn precedent</i>					250'000	250'000	250'000	250'000	
Credit total necessari LIPI	51'102'986	52'529'525	54'169'418	54'500'000	55'074'192	56'108'966	57'143'740	58'178'514	
					<i>Prognosa resguardada da la creschientscha annuala, scenari mesaun</i>				

5.3.1 Commentari davart il basegn finanziel per la perioda da planisaziun 2024–2027

Concernent il basegn finanziel per l'onn da purschida 2023 èn ils custs s'augmentads marcantamain cumpareglia cun ils dus onns precedents. La calculaziun approximativa per l'onn 2023 parta d'in basegn finanziel da 54,2 milliuns francs. Il preventiv 2023 dad oriundamain 53,0 milliuns francs, ch'era vegnì elavurà il matg 2022, vegn uschia surpassà cleramain. Quest preventiv era vegnì calculà e deliberà senza chareschia. Pervia da la situaziun economica generala ha il Cussegl grond dentant approvà il december 2022 ina cumpensaziun da la chareschia da 2,7 pertschient per l'onn 2023. Questa cumpensaziun da la chareschia è vegnida resguardada per calcular las tariffas 2023. Ultra da la chareschia han ins registrà l'onn 2023 in lev augment da las purschidas staziunaras e parzialmain staziunaras, cunzunt er custs per l'assistenza fitg intensiva da singulas utilisadras e da singuls utilisaders. La cumpensaziun da la chareschia ch'è vegnida concedida e la dumonda pli gronda da las utilisadras e dals utilisaders han chaschunà l'onn 2023 il surpassament dals custs menziunà.

Sch'ins prenda la calculaziun approximativa 2023 sco basa per calcular il basegn finanziel 2024, sa mussi ch'il preventiv 2024 vegn surpassà, sche las purschidas vegnan augmentadas levamain per var 1,0 milliuns francs per onn. Visavi il preventiv 2024 dad oriundamain 54,5 milliuns francs stat in basegn finanziel da 55,1 milliuns francs per l'onn 2024.

Il basegn finanziel cumprovà per l'onn 2024 na cuntogna betg l'eventuala cumpensaziun da la chareschia 2024 ch'il Cussegl grond ha deliberà en la sessiun da december 2023. Probablamain èsi necessari da dumandar l'onn 2024 in credit posterior.

En consequenza da quai sa mida il basegn finanziel cumprovà qua per ils onns 2025, 2026 e 2027 correspondentamain.

Il basegn finanziel mintgamai necessari vegn dumandà en il rom dal process da budgetaziun regular.

6. La planisaziun da la purschida en la cumparegliaziun interchantunala

Per il chantun Grischun na fa il barat interchantunal betg mo senn en connex cun las purschidas spezializadas, per las qualas il chantun na metta a disposiziun naginas atgnas purschidas (p.ex. per persunas surdschorvas u per persunas cun impediments d'udida e da vesida), mabain er en connex cun l'elavuraziun da la planisaziun chantunala da la purschida. Quest barat è garanti particularmain en ils chantuns che fan part da la CDAS Ost+Turitg: Appenzell Dador, Appenzell Dadens, Glaruna, Schaffusa, Son Gagl, Turgovia, Turitg e Grischun.

Per la planisaziun da la purschida qua avant maun èn perquai vegnids consultads ils rapports da planisaziun gia publitgads dals suandants chantuns (situaziun: november 2023): Son Gagl (perioda da planisaziun 2021–2023), Turgovia (perioda da planisaziun 2021–2023) e Turitg (perioda da planisaziun 2020–2022).

En ils trais rapports da planisaziun menziunads vegnan ils chantuns a la conclusiun, ch'i saja necessari d'extender las purschidas staziunaras. La necessitad d'augmentar il dumber da plazzas vegn motivada tranter auter cun l'augment da la dumonda pervia da la prolungaziun da la durada probabla da la vita, ma er cun il dumber pli grond da persunas cun impediments psichics. Plinavant vegni constatà, ch'il dumber da plazzas per persunas cun impediments grevs e fitg grevs vegn a crescer.

Turitg prognostitgescha per la perioda da planisaziun 2020–2022 ina reducziun da las plazzas da lavur protegidas. Questa reducziun duai vegnir realisada pervia d'ina diminuziun da las plazzas da lavur integrativas. Il chantun Grischun promova gia dapi l'onn 2001 l'installaziun da plazzas da lavur integrativas a favur da persunas cun impediments. Cun ina reducziun uschè marcanta sco en il chantun Turitg n'èsi perquai betg da far quint tar las plazzas da lavur protegidas.

Ultra da quai partan ils rapports dal fatg, che la dumonda per purschidas parzialmain staziunaras ed ambulantas vegnia a crescer e ch'i saja necessari d'extender quests servetschs.

Las suandantas tabellas mussan ina cumparegliaziun da las extensiuns da las purschidas staziunaras ch'èn planisadas en ils chantuns Son Gagl, Turgovia e Turitg:

L'augment dal dumber da plazzas prognostitgà per il chantun Grischun per la perioda da planisaziun 2024–2027 è en in sector sumegliant sco quel en ils trais chantuns da referenza.

Chantuns Son Gagl, Turgovia e Turitg: Augment necessari dal dumber da plazzas en il sector staziunar – tenor ils rapports da planisaziun

	Son Gagl, 2021-2023	
	Augment dal dumber da plazzas per onn	Extensiuon annuala da la purschida
Abitar (analog LAP)	ca. 20	1.2%
Centers da di (analog PDP)	ca. 20	1.4%
Lavuratori (analog PLP)	ca. 15	0.9%

tenor Rapport da planisaziun 2021–2023, chantun SG (2021)

	Turgovia, 2021-2023	
	Augment dal dumber da plazzas per onn	Extensiuon annuala da la purschida
	4	0.4%
	4	0.4%
	ca. 1	0.1%

tenor Rapport da planisaziun 2021–2023, chantun TG (2020)

	Turitg, 2020-2022	
	Augment dal dumber da plazzas per onn	Extensiuon annuala da la purschida
	20	1.7%
	70	5.0%
	-17	-1.8%

tenor Rapport da planisaziun 2020–2022, chantun ZH (2019)

Chantun Grischun: Augment necessari dal dumber da plazzas en il sector staziunar – tenor la planisaziun da la purschida 2024-2027

	Grischun – minimum	
	Augment dal dumber da plazzas per onn	Extensiuon annuala da la purschida
Lieus d'abitar protegids	3	0.5%
Plazzas da structures dal di protegidas	4	1.1%
Plazzas da lavur protegidas	3	0.5%

Utilisaziun da la purschida il 01-01-2023 en il chantun GR: LAP 574, PDP 368, PLP 633 / UsO 2023

	Grischun – maximum	
	Augment dal dumber da plazzas per onn	Extensiuon annuala da la purschida
	7	1.2%
	10	2.7%
	5	0.8%

7. Sguard sin la perioda da planisaziun 2028–2031

Per l'analisa dal basegn e per la planisaziun da la purschida d'aver tranter auter infurmaziuns davart las utilisadras ed ils utilisaders, davart ils furniturs da prestaziuns, davart las plazzas libras ed occupadas sco er davart ils basegns da las utilisadras e dals utilisaders (missiva tar la Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, pagina 245).

Infurmaziuns quantitativas resultan da las incaricas da prestaziun sco er da las datas da l'Uffizi dal servetsch social (USo), da l'Institut d'assicuranza sociala dal chantun Grischun, da l'Uffizi per la scola populara ed il sport (USS), da l'Uffizi per economia e turissem (UET), da l'Uffizi federal d'assicuranzas socialas (UFAS), da l'Uffizi federal da statistica (UST) e d'enquistas complementaras.

Per giuditgar la qualitat da svilups passads, actuals e spetgads èn las infurmaziuns e las explicaziuns da las utilisadras e dals utilisaders fitg utilas. Da l'interrogaziun d'organisaziuns e da federaziuns sco er da furniturs da prestaziuns e d'autoritads resultan ulteriuras infurmaziuns planisar il basegn. Utilas èn ultra da quai las valitaziuns e las prognosas dals chantuns da la CDAS Ost+Turitg resp. lur rapports da planisaziun. Plinavant ston vegnir resguardads ils resultats da gruppas da lavur naziunalas e chantunalas en connex cun il svilup da purschidas staziunaras, parzialmain staziunaras ed ambulantas persistentas.

En il rom da la planisaziun da la purschida qua avant maun han pudì vegnir serradas singulas largias tar las datas da basa. Er l'analisa da las datas dal USo sa basa sin serias cronologicas pli lungas. Tuttina è cunzunt la dinamica dal svilup en las singulas purschidas anc memia pauc previsibla. En vista a la planisaziun da la purschida 2028–2031 duain ils moviments da las utilisadras e dals utilisaders entaifer las purschidas star pli fitg en il focus da la retschertga da datas. Quai è per exempel ils moviments tranter las plazzas da lavur protegidas, l'accompagnament da lavur e las plazzas da lavur integrativas en l'emprim martgà da lavur, en spezial er tranter las plazzas da lavur protegidas e las structures dal di protegidas.

Er il punct da vista e la valitaziun da las persunas cun impediments duain puspè vegnir eruids en ina furma adequata e nunbirocratica per la proxima planisaziun da la purschida, p.ex. en il rom da lavuratoriis.

8. Engraziament

Nus engraziain a tut tgi che ha participà als lavuratoriis per persunas cun impediments. Quests lavuratoriis èn vegnids realisads la stad 2022 a Cuira, Glion e Poschiavo. Els ans han purtà bleras enconuschientschas e furnì infurmaziuns per ils puncts centrals da la planisaziun 2024–2027. Per la participaziun a nossa enquesta engraziain nus medemamain a las passa 200 persunas che fan diever d'ina purschida da lavur dal chantun, ma che abitan en moda independenta.

In grond engraziament admettain nus er als furniturs da prestaziuns en il chantun Grischun per avair valità ils svilups passads, actuals e spetgads en il rom da nossa enquesta sco er a chaschun dals discurs spezialisads che nus avain dastgà manar complementarmain.

La buna situaziun da datas ans ha puspè pussibilità d'elavurar entaifer l'administraziun la planisaziun da la purschida 2024–2027.

II Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns

1. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: staziunar

Prestaziuns (finanziadas principalmain tras il chantun)

Lieus d'abitar protegids

Plazzas da structures dal di protegidas

Plazzas da lavur protegidas

Purtaders cun permissiun da manaschi, renconuschientscha da contribuziuns, renconuschientscha LIPIV e CIIS

ARGO Fundaziun per l'integrasiun da persunas cun impediments en il Grischun

Fundaziun Plankis

Servetschs psichiatrics dal Grischun

Fundaziun Giuvaulta – Center per pedagogia speziala

Fundaziun Scalottas

Fundaziun Feschtländ (pli baud: Uniun Brocki Grischun)

Uniun Casa Depuoz (incl. Casa Soldanella)

Uniun Cosmea, restaurant Loë

Societad Movimento

Uniun Abitar e lavurar per persunas cun impediments

2. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: parzialmain staziunar

Prestaziuns (finanziadas principalmain tras il chantun)

Accompagnament d'abitar

Accompagnament da lavur

Purtaders cun permissiun da manaschi e renconuschientscha da contribuziuns

ARGO Fundaziun per l'integrasiun da persunas cun impediments en il Grischun

Fundaziun Plankis

Servetschs psichiatrics dal Grischun

Fundaziun Feschtländ (pli baud: Uniun Brocki Grischun)

Fundaziun Lernstatt Känguruh

Uniun Casa Depuoz

Uniun Girella

Societad Movimento

Uniun Oase

3. Prestaziuns ed organisaziuns cun renconuschientscha da contribuziuns: ambulant

Prestaziuns (cofinanziadas tras il chantun)

Lavur

Cussegliaziun da construcziun

Temp liber e furmaziun

Mobilitad

Cussegliaziun sociala e giuridica

Abitar

Organisaziuns cun ina incarica da prestaziun dal chantun Grischun

Uniun grischuna d'agid a persunas cun malsognas psichicas

Mobilita, servetsch da transport per persunas cun impediments

Pro Infirmis Grischun

Procap Grischun

Profil – Lavur & handicap

III Noziuns e definiziuns

Secturs

Integraziun sociala	La noziun «integraziun sociala» cumpiglia purschidas d'abitar, da temp liber e da cussegliaziun. Las purschidas d'integraziun sa distinguan tras la durada e tras l'intensidad da las prestaziuns d'assistenza.
Integraziun professiunala	La noziun «integraziun professiunala» cumpiglia tut las purschidas che vegnan furnidas durant il di e che concernan la lavur en il senn il pli vast. Las activitads da las personas cun impediments èn differentas tut tenor lur abilitads. Cun duvrar ina noziun unitara vegnan reconuschidas tut las activitads sco equivalentas. Las purschidas da l'integraziun professiunala sa differenzieschan tras la durada e tras l'intensidad da las prestaziuns d'assistenza sco er tras l'orientaziun a la produenziun da las activitads da las personas cun impediments.
Accompagnament agodic / agogia	<p>L'accompagnament agodic corresponda a la prestaziun d'assistenza che vegn furnida da personas scoladas.</p> <p>L'agogia è ina noziun scientifica pertutgant il manar, l'accompagnar e l'assistar professiunalmain umans, cun la finamira da rinforzar lur cumpetenzas socialas, emoziunalas e fisicas sco er lur capacidad da percepir.</p>

Prestaziuns

Lieus d'abitar protegids (LAP)	Lieus d'abitar protegids èn purschidas d'abitar che garanteschon a personas cun impediments in accompagnament agodic adequat.
Lieus d'abitar protegids cun occupaziun (LAPcO)	Per finanziar purschidas per personas creschidas cun impediments vegnan applitgads differents systems en Svizra. Betg tut ils chantuns na distinguan tranter lieus d'abitar protegids e structuradas dal di protegidas. Sche questas duas purschidas na vegnan betg separadas, discurren ins da lieus d'abitar protegids cun occupaziun. Per garantir la cumparegliabladad cun il sistem dal chantun Grischun vegnan questas plazzas mintgamai integradas en las evaluaziuns dals lieus d'abitar protegids e da las structuradas dal di protegidas.
Accompagnament d'abitar (AA)	L'accompagnament d'abitar promova l'indipendenza, l'autodeterminaziun e l'integraziun en la societad da personas cun impediments. Quai

	<p>duai vegnir cuntanschì cun indemnisar tschertas prestaziuns d'assistenza professionalas per personas cun impediments che abitan ordaifer chasas da dimora.</p>
<p>Abitar assistì</p>	<p>L'abitar assistì (art. 74 da la Lescha federala davart l'assicuranza d'invaliditad [LAI; CS 831.20] dals 19 da zercladur 1959) porscha a personas che vivan en l'atgna abitaziun, in sustegn individual per dumagnar il mintgadi. Uschia vegni pussibilità a las personas cun impediments d'abitar en moda uschè independenta sco pussaivel. La purschida po vegnir utilisada durant maximalmain 4 uras per emna (art. 12 da las Disposiziuns executivas tar la Lescha chantunala davart las prestaziuns supplementaras [DEtLCPS; DG 544.320] dals 27 da november 2007).</p> <p>Ils furniturs han ina convegna da prestaziun cun l'Uffizi federal d'assicuranzas socialas.</p>
<p>Plazzas da structuradas dal di protegidas (PDP)</p>	<p>Plazzas da structuradas dal di protegidas èn purschidas che n'èn betg orientadas a la producziun e che garanteschon in accumpagnament agodic adequat per personas cun impediments.</p>
<p>Plazzas da lavur protegidas (PLP)</p>	<p>Plazzas da lavur protegidas èn plazzas da lavur per personas cun impediments. Ellas èn orientadas a la producziun, resguardan la capacitad da prestaziun da las personas cun impediments e garanteschon in accumpagnament agodic adequat.</p>
<p>Accumpagnament da lavur (AL)</p>	<p>La finamira da l'accumpagnament da lavur è quella da promover l'integraziun da personas cun impediments en la societad ed en l'emprim martgà da lavur. Quai duai vegnir cuntanschì cun indemnisar tschertas prestaziuns d'assistenza professionalas per personas cun impediments che lavuran en l'emprim martgà da lavur. A medem temp èsi pussaivel da distgargiar e da sustegnair la patruna u il patrun, e quai cun la finamira da garantir la piazza da lavur per ina persona cun impediments, sch'i dat difficultads.</p>
<p>Plazzas da lavur integrativas (PLI23)</p>	<p>Plazzas da lavur integrativas èn plazzas da lavur en manaschis da l'emprim martgà da lavur. Sche la patruna u il patrun engascha ina persona cun impediments, survegn ella u el ina indemnisaziun per ils custs supplementars che resultan per l'accumpagnament e per l'assistenza pervia da l'impediment. Uschia duai vegnir facilitada l'integraziun da personas cun impediments en l'emprim martgà da lavur.</p>

Permissiun e renconuschientscha

Renconuschientscha da contribuziuns	La premissa per conceder contribuziuns chantunals a prestaziuns tenor la Lescha davart l'integrasiun sociala e professiunala da persunas cun impediments (Lescha d'integrasiun da persunas cun impediments [LIPI; DG 440.100]) dals 2 da settember 2011, è la renconuschientscha dal furnitur da prestaziuns. La renconuschientscha vegn concedida, sch'il furnitur da prestaziuns ha ina permissiun e sche la purschida correspunda a la planisaziun chantunala da las purschidas (art. 6 al. 1 e 2 LIPI).
Renconuschientscha CIIS*-B <i>*Cunvegna interchantunala davart las instituziuns socialas</i>	La CIIS è ina cunvegna interchantunala che regla l'indemnisaziun dals custs per la dimora da persunas cun impediments en instituziuns ordaifer lur chantun da domicil. Il chantun designescha las instituziuns ch'èn situadas sin ses territori e ch'èn sutmessas a la CIIS.
Renconuschientscha LPIInv* <i>*Lescha federala davart las instituziuns per promover l'integrasiun da persunas invalidas</i>	La renconuschientscha tenor la LPIInv vegn concedida, sch'ina instituziun per persunas cun impediments ademplescha las prescripziuns da qualitat tenor la Lescha federala davart instituziuns per promover l'integrasiun da persunas invalidas (LIPI; CS 831.26) dals 6 d'october 2006. Il chantun da staziunament controllescha, che las premissas vegnian observadas.

Acturas ed acturs

Persunas cun impediments	Sco persunas cun impediments en il senn da l'art. 4 al. 1 LIPI valan persunas che han difficultads duraivlas u permanentas da sa participar a la furmaziun, a la vita professiunala u a la vita sociala pervia da mendas corporalas, spiertalas, psichicas, linguisticas, sensoricas u perceptivas.
Utilisadras ed utilisaders	Persunas cun impediments che utiliseschan ina u pliras prestaziuns. Ina persuna po per exempel disponer da pliras prestaziuns concluidas, sch'ella ha mintgamai ina prestaziun concluida per in lieu d'abitar protegi u per ina piazza da structuradas dal di protegida. Ina persuna po er avair prestaziuns concluidas per duas differentas plazzas da structuradas dal di protegidas (p.ex. 2,5 dis per emna en la PDP A e 2,5 dis per emna en la PDP B).
Furniturs da prestaziuns	Furniturs da prestaziuns èn persunas natiralas u giuridicas ubain organisaziuns ed instituziuns che furneschan prestaziuns per l'integrasiun sociala u professiunala da persunas cun impediments resp. che mettan a disposiziun purschidas respectivas (art. 4 al. 4 LIPI).

Purschidas intrachantunalas	Purschidas per personas cun impediments en il chantun Grischun.
Purschidas extrachantunalas	Purschidas per personas cun impediments ordaifer il chantun Grischun. Quai èn purschidas en Svizra (senza chantun Grischun) ed en il Principadi da Liechtenstein.

Valurs da planisaziun ed unitads

Basegn d'assistenza individual (BAI)	Per ina finanziaziun dependenta da la prestaziun ed orientada a las personas assistidas èsi d'ina impurtanza centrala da mesirar las prestaziuns en moda cumparegliabla. La basa per las prestaziuns d'assistenza en tut las instituziuns è la registraziun dal basegn d'assistenza individual. Il basegn d'assistenza vegn registrà cun l'instrument dal «basegn d'assistenza individual». Sin basa d'in questunari bain chapaivel, ma avunda detaglià permetta quest sistem da classificaziun da registrar il basegn d'assistenza da mintga persuna cun impediments. En cumbinaziun cun la classificaziun da l'inabilitad da gidar sasez tenor l'assicuranza d'invaliditad (AI) resulta la basa per ina indemnisaziun orientada a la prestaziun. Da la classificaziun mintgamai pli auta resulta la classificaziun generala. In'exceptiun è la cumulaziun dals facturs «gronda inabilitad da gidar sasez» e «grond BAI». En quest cas resulta la classificaziun generala «maximum».
Plazzas da structuradas dal di u plazzas da lavur: dumber tenor equivalents a temp cumplain (FTE)	Plazzas a temp cumplain calculadas a maun da las plazzas a temp cumplain ed a maun da las plazzas a temp parzial. Calculaziun: Dumber d'unitads da prestaziun concluidas per emna (summa da las unitads da prestaziun concluidas) * 52 = dumber d'unitads da prestaziun concluidas per onn dumber d'unitads da prestaziun concluidas per onn / 260 = FTE (dumber da plazzas a temp cumplain [full-time equivalents])
Plazzas da structuradas dal di u plazzas da lavur: dumber tenor infrastruttura	Dumber da plazzas da structuradas dal di u da plazzas da lavur (infrastructura) ch'èn necessarias en cas d'in tschert dumber da personas ed en cas d'unitads da prestaziun concluidas. Calculaziun: Mintga unitad da prestaziun concluida da 0,5 fin 2 dis per emna correspunda ad in pensum da lavur da 10 fin 40 pertschient. Per quest intent vegn messa a quint ina mesa piazza da structuradas dal di u ina mesa piazza da lavur (infrastructura).

	<p>Mintga unitad da prestaziun concludida da 2,5 fin 5 dis per emna correspunda ad in pensum da lavur da 50 fin 100 pertschient. Per quest intent vegn messa a quint in'entira plazza da structuradas dal di u in'entira plazza da lavur (infrastructura).</p> <p>Summa da las mesas ed entiras plazzas da structuradas dal di u plazzas da lavur (infrastructura)</p> <p>= dumber da plazzas da structuradas dal di u da plazzas da lavur (infrastructura)</p>
Prestaziun concludida	<p>Cunvegna tranter las utilisadras ed ils utilisaders sco er ils furniturs da prestaziuns per utilizar lieus d'abitar, plazzas da structuradas dal di u plazzas da lavur protegidas sco er accumpagnaments d'abitar e da lavur.</p> <p>En la prestaziun concludida vegnan fixads er ils dis d'assistenza. Per il sector d'abitar cumpiglia l'unitad da calculaziun per persuna 1 mais a 30 dis (360 dis per onn). Per las structuradas dal di e per il sector da lavur cumpiglia l'unitad da calculaziun per persuna 1 emna a 0,5 fin 5 dis (maximalmain 260 dis per onn). Las fins d'emna èn in element dal sector d'abitar.</p>
N	<p>En las evaluaziuns statisticas designescha «N» la valur dal collectiv da basa, p.ex. il dumber da persunas u da respostas ch'èn vegnidas resguardadas.</p>

VI Funtaunas

4. Regulaziuns internaziunalas

Convenziun davart ils dretgs da las persunas cun impediments (CRPD; CS 0.109). Entrada en vigur per la Svizra ils 15 da matg 2014

5. Basas giuridicas sin plaun federal

Constituziun federala da la Confederaziun svizra (Cst.; CS 101) dals 18 d'avrigl 1999

Lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers persunas cun impediments (Lescha davart l'egualitad da persunas cun impediments, LImp; CS 151.3) dals 13 da december 2002 (versiun: 1. da schaner 2020)

Lescha federala davart la part generala dal dretg d'assicuranza sociala (LPGA; CS 830.1) dals 6 d'october 2000 (versiun: 1. d'october 2019)

Lescha federala davart l'assicuranza d'invaliditad (LAI; CS 831.20) dals 19 da zercladur 1959 (versiun: 1. da schaner 2020)

Lescha federala davart las instituziuns per promover l'integraziun da persunas invalidas (LIPInv; CS 831.26) dals 6 d'october 2006 (versiun: 1. da schaner 2017)

Lescha federala davart las prestaziuns supplementaras tar l'assicuranza per vegls, survivents ed invaliditad (LPS; CS 831.30) dals 6 d'october 2006 (versiun: 1. da schaner 2019)

Ordinaziun davart la part generala dal dretg d'assicuranza sociala (OPGA; CS 830.11) dals 11 da settember 2002 (versiun: 1. da schaner 2020)

Ordinaziun davart l'assicuranza d'invaliditad (OAI; CS 831.201) dals 17 da schaner 1961

Ordinaziun davart las prestaziuns supplementaras tar l'assicuranza per vegls, survivents ed invaliditad (OPS-AVS/AI; CS 831.301) dals 15 da schaner 1971 (versiun: 1. da schaner 2020)

Circulara davart contribuziuns a las organisaziuns da l'agid privat a persunas cun impediments (CCOAPI), 318.507.10, valaivla a partir dal 1. da schaner 2020

6. Basas giuridicas en il chantun Grischun

Lescha davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments (Lescha d'integraziun da persunas cun impediments, LIPI; DG 440.100) dals 2 da settember 2011

Lescha davart las prestaziuns supplementaras chantunalas tar l'assicuranza da vegls, survivents ed invalids (Lescha chantunala davart las prestaziuns supplementaras; DG 544.300) dals 18 d'avrigl 2007

Ordinaziun davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments (Ordinaziun d'integraziun da persunas cun impediments, OIPI; DG 440.110) dals 7 da favrer 2012

Disposiziuns executivas tar la Lescha chantunala davart las prestaziuns supplementaras (DEtLCPS; DG 544.320) dals 27 da november 2007

7. Concepts

Concept general tenor l'art. 10 da la Lescha federala davart las instituziuns per promover l'integraziun da persunas invalidas (LIPInv) da la Conferenza dals chantuns da la Svizra orientala (CDAS Ost). Approvà da la CDAS Ost ils 22 da zercladur 2006. Actualisà ils 16 da matg 2008

Conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials da la Svizra Orientala + Uffizi social dal chantun Turgov, Umsetzung IFEG SODK Ost+ – Konzept für die Bedarfsanalyse und Angebotsplanung (2011)

Concept dal chantun Grischun per promover l'integraziun da persunas cun impediments tenor l'art. 10 LIPInv. Deliberà da la Regenza dal chantun Grischun ils 13 d'avrigl 2010. Approvà dal Cussegl federal ils 24 da settember 2010

Concept per finanziar purschidas da l'accompagnament d'abitar da persunas cun impediments en il chantun Grischun (Concept per l'accompagnament d'abitar). Valaivel a partir dal 1. da schaner 2013

Concept per finanziar purschidas da l'accompagnament da lavur da persunas cun impediments en il chantun Grischun (Concept per l'accompagnament da lavur). Valaivel a partir dal 1. da schaner 2012

Concept per conceder contribuziuns chantunalas a patruns da persunas cun impediments en l'emprim martgà da lavur (Concept per plazzas da lavur integrativas). Dals 31 da schaner 2012. Actualisà ils 21 d'avust 2014. Valaivel a partir dal 1. da settember 2014

8. Divers documents e litteratura

Dumonda Casty: protocol dal Cussegl grond, sessiun dals 15 fin ils 18 da zercladur 2005, 1/2005/2006, 17 da zercladur 2005 / resposta: protocol dal Cussegl grond, sessiun dals 17 fin ils 19 d'october 2005, 3/2005/2006, 18 d'october 2005

Artiset – Federaziun dals furniturs da servetschs per persunas cun basegn da sustegn: Plan d'acziun da la Convenziun da l'ONU davart ils dretgs da las persunas cun impediments (CRPD). Realisaziun da la CRPD en las federaziuns da branscha da las instituziuns socialas (consultà ils 23 da november 2023: <https://www.aktionsplan-un-brk.ch/de/aktionsplan-un-brk-11.html>)

Bertels, E. (editur), (2019): Wie die Gleichstellung von Menschen mit Behinderung die Schweiz verändert (atgna ediziun: www.ericbertels.ch)

Missiva da la Regenza al Cussegl grond: 2. Lescha davart l'integraziun sociala e professiunala da persunas cun impediments (Lescha d'integraziun da persunas cun impediments). Carnet nr. 2/2011–2012

Uffizi federal d'assicuranzas socialas (2022): Unterstützung beim Wohnen zu Hause: Internationale Modelle. Rapport da perscrutaziun nr. 10/22. Berna: UFAS

Uffizi federal d'assicuranzas socialas (2019): Bestandsaufnahme des Wohnangebotes für Menschen mit Behinderung. Rapport da perscrutaziun nr. 7/19. Berna: UFAS

Uffizi federal d'assicuranzas socialas (2016): Bedarfs- und Angebotsanalyse der Dienstleistungen nach Art. 74 IVG. Rapport da perscrutaziun nr. 15/16. Berna: UFAS

Departament da l'intern dal chantun Son Gagl (2021): Angebote für erwachsene Menschen mit Behinderung im Kanton St. Gallen: Bedarfsanalyse und Planungsbericht für die Periode 2021 bis 2023. Rapport dal Departament da l'intern dal chantun Son Gagl dals 29 da zercladur 2021, Son Gagl

Scola auta da Lucerna – Lavur sociala (editura) (2022): Bedürfnisanalyse für die Angebotsplanung im Kanton Luzern. Eine Untersuchung zur Wohnsituation und den Wohnbedürfnissen von Menschen mit Beeinträchtigungen. René Stadler

Interface Politikstudien Forschung Beratung, Lucerna (2023): Bestandsaufnahme, Bedarfsanalyse und Massnahmenempfehlungen bezüglich Umsetzungsstand der UN Behindertenrechtskonvention im Kanton Graubünden, rapport per mauns da l'Uffizi dal servetsch social dal Grischun

Chantun Turitg, Uffizi social dal chantun Turitg (2019, 9 da matg): Einrichtungen für erwachsene Personen mit Behinderungen gemäss IEG im Kanton Zürich – Planungsbericht für die Periode 2020-2022. En collavuraziun cun la Scola auta da Lucerna

Uffizi dal servetsch social dal Grischun (2020, 30 da schaner): Planisaziun da la purschida – Purschida staziunara, parzialmain staziunara ed ambulanta per personas creschidas cun impediments en il chantun Grischun, perioda da planisaziun 2020–2023

Confederaziun svizra, Cussegl federal (2016, 29 da zercladur): Emprim rapport da la regenza svizra davart la realisaziun da la Convenziun davart ils dretgs da personas cun impediments. Berna

Confederaziun svizra, Cussegl federal (2018, 17 d'october): Bericht Autismus-Spektrum-Störungen: Massnahmen für die Verbesserung der Diagnostik, Behandlung und Begleitung von Menschen mit Autismus-Spektrum-Störungen in der Schweiz. Berna

Fundaziun Center svizzer da pedagogia speziala (2019/carnet 9): Neue Wohnformen und innovative Lebensformen. Berna

Uffizi social dal chantun Turgovia (2020, 25 da settember): Entwicklung der Angebote für erwachsene Menschen mit Behinderung im Kanton Thurgau. Rapport da planisaziun per la perioda 2021–2023. En collavuraziun cun la Scola auta da Lucerna